

ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ 2

Key Characters of Plant Families 2

ดร.ก้องกานดา ชยามฤต

โครงการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้และสัตว์ป่า
แบบบูรณาการ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.วิรัชชัย สันติสุข นางลีน่า ผู้พัฒน์พงศ์	
คณะผู้จัดทำ เรื่อง	ดร.ก้องกานดา ชยามฤต	
ภาพประกอบ	ดร.ก้องกานดา ชยามฤต ดร.สมราน สุดดี นางสาวกัลยา ภัทรหิรัญกนก นางสาวนันทวรรณ สุป็นดี	ดร.ราชันย์ ภูมา นายเฉลิมพล สุวรรณภักดี นายธรรมรัตน์ พุทธิไทย นายมนตรี ธนรส
ประสานงาน	นางสาวกัลยา ภัทรหิรัญกนก	
จัดทำต้นฉบับและรูปเล่ม	นางสาวธัญปวีร์ ภาษิตภิรมย์	
จัดพิมพ์โดย	สำนักหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้โครงการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้และ สัตว์ป่าแบบบูรณาการ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โครงการย่อยที่ 1: โครงการศึกษาความหลากหลายของพรรณพืชที่พบ ในประเทศไทย เพื่อประเมินสถานภาพและศักยภาพในการอนุรักษ์และ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน	
พิมพ์ครั้งที่ 1	จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม สำหรับเผยแพร่ ห้ามจำหน่าย สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2549	

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ก้องกานดา ชยามฤต.

ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ 2. -- กรุงเทพฯ : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2549.
88 หน้า.

1. พฤกษศาสตร์. I. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. II. ชื่อเรื่อง.

580

ISBN: 974-286-026-2

พิมพ์ที่ : บริษัท ประชาชน จำกัด
35 ซอยพิพัฒน์ 1 ถนนสีลม บางรัก กรุงเทพฯ 10500
โทร 0 2636 6550 โทรสาร 0 2238 1074

คำนำ

หนังสือ “ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้” เล่มที่ 2 ที่จัดทำขึ้นนี้ อยู่ภายใต้โครงการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้และสัตว์ป่าแบบบูรณาการ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หนังสือเล่มนี้เป็นเล่มที่ 2 หลังจากพิมพ์เล่มที่ 1 ออกเผยแพร่ เมื่อ พ.ศ. 2548 และได้รับความสนใจ เป็นอย่างมากทั้งจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้ตระหนักถึงความสำคัญของความหลากหลายของพรรณพืชในประเทศไทยเป็นอย่างดี ต้องการสนับสนุนองค์ความรู้ที่จำเป็นในการศึกษาความหลากหลายของพรรณพืช ซึ่งประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงประเทศหนึ่ง จึงเห็นสมควรให้มีการจัดทำหนังสือลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ เล่มที่ 2 ขึ้น โดยมีเนื้อหาประกอบด้วยลักษณะประจำวงศ์พืชต่อจากเล่มที่ 1 เพื่อให้ผู้สนใจได้ใช้ประโยชน์ในการจำแนกพืชอย่างต่อเนื่อง

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ เล่มที่ 2 นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย แก่นักวิจัย นักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่สนใจ ให้คนไทยหันมารักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยกันปกป้องรักษาป่าไม้อันเป็นสมบัติของชาติให้คงอยู่สืบไป ในโอกาสนี้ ขอขอบคุณ ดร.ก่องกานดา ชยามฤต และคณะ ที่ได้ร่วมกันจัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น

(นายดำรงคิ์ พิเดช)

อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

คำนำของผู้เขียน

ด้วยสำนักหอพรรณไม้ ตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการสำรวจและจำแนกชนิดพรรณไม้ไทย และต้องการที่จะส่งเสริมความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ป่าไม้ให้กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป จึงพยายามจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นคู่มือในการจำแนกพรรณไม้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กับบุคคลต่างๆ ได้ใช้ประโยชน์ หนังสือลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้เล่มนี้เป็นเล่มที่ 2 ที่แนะนำลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ประกอบด้วยพรรณไม้เป็น จำนวน 47 วงศ์ แต่ละวงศ์มีภาพพรรณไม้ประกอบ จึงคาดหวังว่าหนังสือลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ เล่มที่ 2 นี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้ที่ต้องการศึกษาธรรมชาติ ได้รู้จักพรรณไม้ได้เป็นอย่างดี

สำนักหอพรรณไม้ ขอขอบคุณอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่สนับสนุนและส่งเสริมงานด้านพฤกษศาสตร์ป่าไม้ ทำให้นักพฤกษศาสตร์ได้ผลิตผลงานด้านพฤกษศาสตร์ป่าไม้เพื่อการบริการประชาชนอย่างต่อเนื่อง

(ดร.ก้องกานดา ชยามฤต)

ผู้อำนวยการสำนักหอพรรณไม้
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

สารบัญ

ชื่อวงศ์พรรณไม้

			หน้า		
AIZOACEAE	วงศ์ผักเบี้ยทะเล	6	LORANTHACEAE	วงศ์กาฝาก	48
AMARANTHACEAE	วงศ์บานไม่รู้โรย	8	MALPIGHIACEAE	วงศ์โนรา	50
ASCLEPIADACEAE	วงศ์นมตำเลีย	10	MENISPERMACEAE	วงศ์บอระเพ็ด	52
BALANOPHORACEAE	วงศ์ขนุนดิน	12	NEPENTHACEAE	วงศ์หม้อข้าวหม้อแกงลิง	54
BEGONIACEAE	วงศ์ดาวตะกั่ว	14	NYMPHAEACEAE	วงศ์บัว	56
BETULACEAE	วงศ์ก้างเสือโคร่ง	16	OLEACEAE	วงศ์มะลิ	58
CACTACEAE	วงศ์กระบองเพชร	18	ONAGRACEAE	วงศ์พญารากดำ	57
CAMPANULACEAE	วงศ์พระจันทร์ครึ่งซีก	20	PASSIFLORACEAE	วงศ์กะทกรก	60
CARYOPHYLLACEAE	วงศ์คาร์เนชั่น	22	PIPERACEAE	วงศ์พริกไทย	62
CONNARACEAE	วงศ์ถอบแถบ	24	PEDALIACEAE	วงศ์งา	64
CONVOLVULACEAE	วงศ์ผักนึ่ง	26	PLANTAGINACEAE	วงศ์เทียนเกล็ดหอย	65
CRASSULACEAE	วงศ์กุหลาบหิน	28	POLYGONACEAE	วงศ์ผักไผ่	66
CRUCIFERAE	วงศ์ผักกาด	30	PORTULACACEAE	วงศ์ผักเบี้ย	68
CUCURBITACEAE	วงศ์ฟักแฟง	32	RAFFLESIACEAE	วงศ์กระโถนฤๅษี	72
DROSERACEAE	วงศ์หญ้าน้ำค้าง	13	RANUNCULACEAE	วงศ์พวงแก้วกุดั่น	70
ELAEAGNACEAE	วงศ์สลอดเถา	38	SANTALACEAE	วงศ์ย่านตีเมีย	74
GENTIANACEAE	วงศ์ดอกหรีดเขา	34	SOLANACEAE	วงศ์มะเขือ	76
GESNERIACEAE	วงศ์ว่านไก่แดง	36	TURNERACEAE	วงศ์บานเช้า	73
GOODENIACEAE	วงศ์ริ้วทะเล	39	ULMACEAE	วงศ์พังกา	78
GUTTIFERAE	วงศ์มังคุด	40	UMBELLIFERAE	วงศ์ผักชี	80
ICACINACEAE	วงศ์ต้นหมี	42	URTICACEAE	วงศ์กะลั่งตั้งช้าง	82
ILLICIACEAE	วงศ์โป๊ยกั๊ก	43	VITACEAE	วงศ์องุ่น	84
LABIATAE	วงศ์กะเพรา	44	ZYGOPHYLLACEAE	วงศ์โคกกระสุน	86
LENTIBULARIACEAE	วงศ์สร้อยสุวรรณา	46			

วงศ์ผักเบี้ยทะเล AIZOACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียวหรือหลายปี มักอวบน้ำ ใบ เดี่ยว ออกตรงข้าม ขอบเรียบ หลุดร่วง หรือติดแน่น ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อ หรือออกเดี่ยวๆ ที่ปลายยอด สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบรวมส่วนมากมี 5 กลีบ อาจพบมี 3 หรือ ถึง 8 กลีบ โคนเชื่อมติดกันและติดกับก้านเกสรเพศผู้ เกสรเพศผู้มี 5 ถึงจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียมี 1 หรือ 3-4 รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1-3 ช่อง มีหลายออวุลในหนึ่งช่อง ผล แก่แตก เมล็ดใหญ่

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบอวบน้ำ กลีบรวมมี 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 5 ถึงจำนวนมาก มีหลายออวุลในหนึ่งช่อง ผลแก่แตก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Molluginaceae – ใบเรียงเป็นวงรอบคล้ายกระจุกแบบกุหลาบซ้อน ดอกออกเป็นกระจุกตามง่ามใบ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 3-5 กลีบ

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน ในประเทศไทยมี 2 สกุล ได้แก่

- สกุล *Trianthema* ใบคู่ที่ตรงข้ามกันมีขนาดไม่เท่ากัน ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 ชนิด ได้แก่ ผักเบี้ยหิน *Trianthema portulacastrum* L. พรหมมี *Trianthema triquetra* Rott. ex Willd.
- สกุล *Sesuvium* ใบคู่ที่ตรงข้ามกันมีขนาดค่อนข้างเท่ากัน ก้านเกสรเพศเมียมี 3-4 อัน มี 1 ชนิด ได้แก่ ผักเบี้ยทะเล *Sesuvium portulacastrum* (L.) L. ใช้เลี้ยงหมู

วงศ์บานไม่รู้โรย AMARANTHACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งปีหรือหลายปี ลำต้นสีออกแดง ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับหรือตรงข้าม ขอบเรียบ ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุกแน่น ใบประดับ ปลายแข็ง เป็นหนาม ดอกมีทั้งสมบูรณ์เพศ และแบบแยกเพศ ดอกย่อยสมมาตรตามรัศมี มีใบประดับบางและแห้ง กลีบรวมมี 3-5 กลีบ โคนเชื่อมกัน เนื้อค่อนข้างบางแห้ง สีขาว ชมพู หรือแดง เกสรเพศผู้มี 5 ติดตรงข้ามกลีบรวม ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกันที่โคนเป็นท่อ อับเรณูแตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 2-3 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มีหนึ่งออวุลในหนึ่งช่อง ยอดเกสรเพศเมียมี 2-3 แฉก ผล เป็นผลกระเปาะ (utricle) เมื่อแก่แตกตามขวาง (circumscissile) เมล็ด กลม หรือเป็นรูปเลนส์

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก ลำต้นสีออกแดง ช่อดอกแบบกระจุกแน่น ดอกขนาดเล็ก มีใบประดับบางและแห้งรองรับ กลีบรวมเนื้อค่อนข้างบางแห้ง ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นท่อ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มีหนึ่งออวุลในหนึ่งช่อง ผลกระเปาะ เมื่อแก่แตกตามขวาง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Chenopodiaceae – ดอกไม่มีใบประดับเนื้อแข็ง กลีบรวมนุ่ม ใบบางและแห้ง ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน ไม่มีเกสรเพศผู้เทียม

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในโลก โดยเฉพาะในเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน ในประเทศไทยมี 14 สกุล แยกกันเป็น 2 กลุ่มใหญ่ โดยดูการเรียงของใบ แบบออกเรียงสลับและออกตรงข้าม เช่น

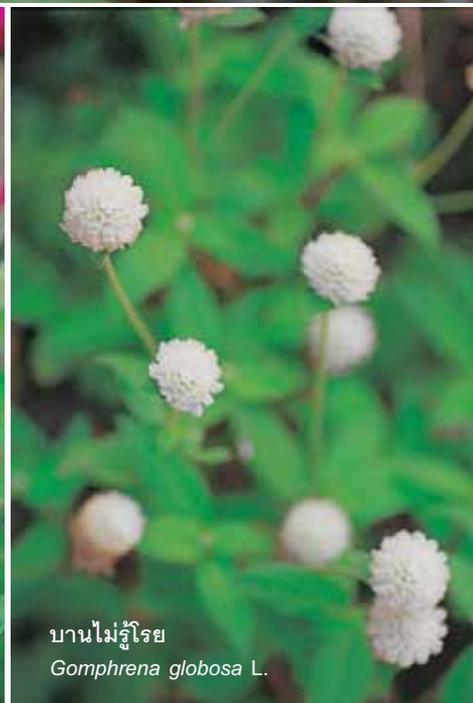
- สกุล *Celosia* มี 1 ชนิด ได้แก่ หงอนไก่ไทย *Celosia argentea* L. ใบออกเรียงสลับ
- สกุล *Gomphrena* มี 2 ชนิด ได้แก่ บานไม่รู้โรย *Gomphrena globosa* L. บานไม่รู้โรยป่า *Gomphrena celosioides* Mart. ใบออกเรียงตรงข้าม
- สกุล *Amaranthus* เช่น ผักขม *Amaranthus lividus* L. ผักขมหนาม *Amaranthus spinosus* L. ใบออกเรียงสลับ
- สกุล *Alternanthera* เช่น ผักเบ็ดแดง *Alternanthera bettzickiana* (Regel) G. Nicholson ผักเบ็ดไทย *Alternanthera sessilis* (L.) DC. ใบออกเรียงตรงข้าม

บานไม่รู้โรยป่า
Gomphrena celosioides Mart.

บานไม่รู้โรย
Gomphrena globosa L.

บานไม่รู้โรย
Gomphrena globosa L.

วงศ์นมตำเลีย ASCLEPIADACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มักเป็นไม้เลื้อยเนื้อแข็ง หรือไม้พุ่ม พบน้อยที่เป็นไม้ต้น บางครั้งคล้ายพวกกระบองเพชร มียางขาว ใบ เดี่ยว ขอบเรียบ หรือจักเป็นพู แบบขนนก ออกตรงข้าม หรือเรียงเป็นวงรอบข้อ หน่อเล็ก ดอก ออกเป็นช่อกระจุกชั้น ช่อแบบซี่ร่ม หรือช่อกระจุก กีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ แยกจากกัน หรือโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 พู บิดเวียน พูกลีบดอกที่ปลายพู่มีโครงสร้างเป็นกระจังวงแหวน เกสรเพศผู้มี 5 อัน เชื่อมติดกับเกสรเพศเมียคล้ายเป็นเส้าเกสร อับเรณูมี 2 เซลล์ เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือกึ่งใต้วงกลีบ มีช่องเท่ากับจำนวนคาร์เพล มีจานดอกที่มีต่อมน้ำหวานติดอยู่ ก้านเกสรเพศเมียมี 2 อัน ยอดเกสรเพศเมียมีขนาดใหญ่ ผล มี 2 ผลย่อย แยกแนวเดียวที่ปลาย หรือที่โคน เมล็ด มีกระจุกขนเส้นไหมยาว

ลักษณะเด่นของวงศ์

มียางขาว ใบเดี่ยว ดอกออกเป็นช่อกระจุกชั้น กีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ แยกจากกันหรือโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 พู บิดเวียน ปลายพู่ กลีบดอกมีกระจังวงแหวน เกสรเพศผู้มี 5 อัน ผลมี 2 ผลย่อย แยกแนวเดียวที่ปลาย หรือที่โคน เมล็ดมีกระจุกขนเส้นไหมยาว

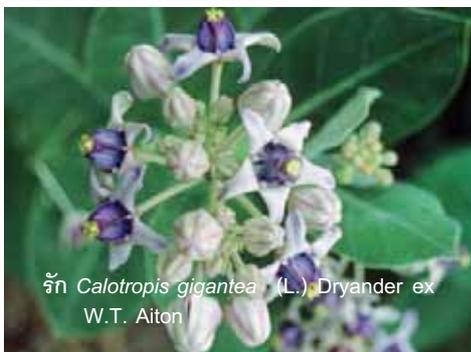
วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Apocynaceae – กลีบดอกเชื่อมติดกัน ไม่มีโครงสร้างเป็นกระจังวงแหวน เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดบนท่อกลีบดอก

การกระจายพันธุ์

เป็นพืชในเขตร้อน พบกระจายทั่วไป ในประเทศไทยมี 45 สกุล เช่น

- สกุล *Asclepias* เป็นไม้ล้มลุก เช่น ไฟเดื่อนห้า *Asclepias curassavica* L.
- สกุล *Hoya* เป็นไม้เถา เช่น ต่าง *Hoya kerrii* Craib นมตำเลีย *Hoya ovalifolia* Wight & Arn.
- สกุล *Sarcostemma* เป็นไม้เถา เช่น เถาว์ลัยด้วน *Sarcostemma brunonianum* Wight & Arn. จมูกปลาหลด *Sarcostemma secamone* (L.) Bennet

วงศ์ขหนูดิน BALANOPHORACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก เป็นพืชเบียนราก มีคลอโรฟิลล์น้อย ใบ เป็นเกล็ด ดอก ออกเป็นช่อแน่น คล้ายช่อเชิงลด (spicate) หรือช่อกระจุกแน่น (head) ดอกเล็ก แยกเพศ กลีบรวมมี 3 หรือ 4 ในดอกเพศผู้ ลดรูปในดอกเพศเมีย เกสรเพศผู้มี 1-จำนวนมาก รังไข่ติดได้วงกลีบ มี 1-3 ช่อง ออวูลมี 1-3 ผล เมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

เป็นพืชเบียน ไม่มีระบบราก ดอกออกเป็นช่อขึ้นมาจากดิน

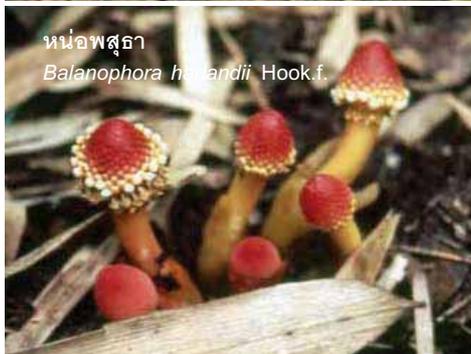
วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Rafflesiaceae – ดอกเดี่ยวขนาดใหญ่ กลีบรวมมี 10 พู

การกระจายพันธุ์

ป่าดิบในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 1 สกุล

- สกุล *Balanophora* เช่น โหราบอน หรือ โหราเท้าสุนัข *Balanophora abbreviata* Blume กากหมากตาฤๅษี หรือขหนูดิน *Balanophora fungosa* J.R. & G. Forst. subsp. *indica* (Am.) B. Hansen var. *indica*

วงศ์หญ้าน้ำค้าง DROSERACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือหลายปี มีต่อมทั่วไป เป็นพืชกินแมลง ใบ เดี่ยว ขอบเรียบ ออกเรียงสลับ หรือออกเป็นกระจุกติดพื้นดิน ผิวใบทั้งสองด้านมีต่อมเหนียว เพื่อดักจับแมลง ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ติดแน่น โคนเชื่อมติดกัน กลีบดอกมี 5 กลีบ แยกจากกัน ม้วนตามยาว เกสรเพศผู้มี 5-20 อัน เรียงเป็นวง ก้านเกสรเพศผู้ แยกจากกัน อับเรณูแตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 3-5 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อ มีหลายออวุลติดที่โคนของช่อรังไข่ ก้านเกสรเพศเมียมี 2-5 อัน ผล แก่แตกกลางพู เมล็ด จำนวนมาก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบออกเป็นกระจุกติดพื้นดิน ผิวใบทั้งสองด้านปกคลุมด้วยต่อมเหนียวมีก้าน เพื่อดักจับแมลง กลีบดอก 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 5 หรือมากกว่า

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Nepenthaceae – ใบมีกับดักแมลงที่ปลาย ผิวใบไม่มีต่อมเหนียว ดอกแยกเพศ ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นท่อ

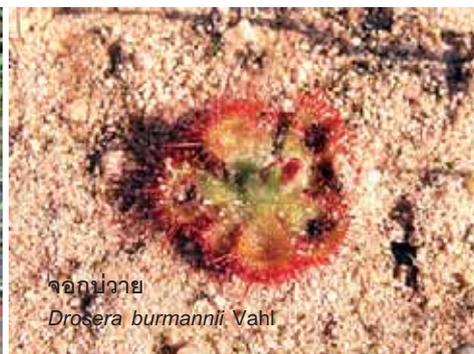
การกระจายพันธุ์

พบกระจายทั่วไป ในที่ชื้นแฉะ ดินกรด ในประเทศไทยมี 1 สกุล

- สกุล *Drosera* เป็นพืชกินแมลง ได้แก่ หญ้าน้ำค้าง *Drosera indica* L. จอกบววย *Drosera burmannii* Vahl

หญ้าน้ำค้าง
Drosera indica L.

จอกบววย
Drosera burmannii Vahl

วงศ์ดาตตะกัว BEGONIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี หรือไม้พุ่มเตี้ย ตั้งตรง หรือเลื้อย อวบน้ำ มีเหง้า หรือหัวใต้ดิน ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบเรียบ หรือจักฟันเลื่อย โคนใบเบี้ยว เส้นใบมักออกจากโคนใบ มีเนื้อใบ หูใบใหญ่ เนื้อหบาง ติดแน่น ดอก ออกเป็นช่อ ตามง่ามใบ สมมาตรด้านข้าง เป็นดอกแยกเพศ มีทั้งดอกเพศผู้และเพศเมียอยู่ในต้นเดียวกัน กลีบรวมคล้ายกลีบดอก ลักษณะไม่เหมือนกันในดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย สีขาว ชมพู หรือแดง ดอกเพศผู้มี 4 กลีบ เรียงเป็นสองชั้น ชั้นนอกและชั้นใน ดอกเพศเมียโดยทั่วไปมี 5 กลีบ เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เรียงเป็นหลายชั้น ก้านเกสรเพศผู้ โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย อับเรณูติดที่ฐาน เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่ติดใต้วงกลีบ มี 3 ช่อง มี 3 ปีก มีหลายออวุลในหนึ่งช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน แต่ละอันแยก 2 แฉก ยอดเกสรเพศเมียมี 6 อัน บิด มีปุ่มเล็กๆ ทั่วไป ผล แก่แตก มีปีก เมล็ด เล็ก มีจำนวนมาก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก อวบน้ำ หรือไม้พุ่มเตี้ย ลำต้นมีข้อต่อ โคนใบไม่เท่ากัน เส้นใบออกจากโคนใบ หูใบมีขนาดใหญ่ เนื้อหบาง กลีบรวมคล้ายกลีบดอก มีจำนวนไม่เท่ากัน ในดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย ในดอกเพศผู้มี 4 กลีบ เรียงเป็นสองชั้นและ ในดอกเพศเมียมี 5 กลีบ เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก รังไข่ติดใต้วงกลีบ มีปีก ผลแก่แตก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Violaceae – ดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้มี 5 อัน ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกัน เป็นรยางค์

Turneraceae – ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ใบที่โคนมีต่อมเป็นคู่

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน ในป่าดิบชื้น ในประเทศไทยมี 1 สกุล

- สกุล *Begonia* เป็นไม้ล้มลุก นิยมปลูกประดับ เช่น ดาตตะกัวใบ *Begonia rex* Putz. ภูมิภาคนี้ *Begonia semperflorens* Link & Otto ส่วนที่เป็นไม้ป่า เช่น ส้มกุ้ง *Begonia inflata* C.B. Clarke เยื่อกรุ้ม *Begonia smithiae* E.T. Geddes

สกุล *Begonia*

Begonia soluta Craib

ดาดตะกั่วใบ
Begonia rex Putz.

วงศ์กำลังเสือโคร่ง BETULACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม รากมักมีไมคอร์ไรซา ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบจักฟันเลื่อยซ้อน หลุดร่วงง่าย มักเป็นรูปไข่ พับจีบตามเส้นใบ มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อ ตั้งตรง หรือห้อยลง ตามปลายยอด หรือด้านข้างกิ่ง ดอกสมบูรณ์ตามวัศมี แยกเพศร่วมต้น กลีบรวมมี 1-6 กลีบ หรือไม่มี แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกัน มีขนาดเล็ก คล้ายเป็นเกล็ด เกสรเพศผู้มี 1-4 อัน ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกันที่โคน อับเรณูติดด้านหลัง มี 2 ช่อง เกสรเพศเมียมี 1 อัน 2 คาร์เพล รังไข่ติดใต้วงกลีบ มักมี 2 ช่องที่ฐาน ที่ปลายมี 1 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล (ออวูลหนึ่งอันฝ่อไป) ก้านเกสรเพศเมียมี 2 อัน ติดแน่น ยอดเกสรเพศเมียเป็นครีบเล็กน้อย ในดอกเพศผู้ บางที่พบเกสรเพศเมียที่เป็นหมัน สั้นหนาหรือไม่มี ผล เปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว หรือผลมีปีก มีใบประดับรองรับ หรือห่อหุ้ม

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม ดอกแยกเพศร่วมต้น มีหูใบ ขอบใบจักฟันเลื่อย ดอกลดรูป มีกลีบรวม ขนาดเล็ก คล้ายเป็นเกล็ด หรือไม่มี ดอกเป็นช่อหางกระรอกห้อยลง รังไข่ติดใต้วงกลีบ มักมี 2 ช่อง ผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว ผลมีปีก มีใบประดับรองรับ หรือห่อหุ้ม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Fagaceae – ขอบใบเรียบ หรือจักฟันเลื่อย มี 3 คาร์เพล ผลมีกาบรูปถ้วย หรือกาบหุ้มผล

Myricaceae – ขอบใบจักฟันเลื่อย มี 1 ออวูล ติดที่ฐานรังไข่ ผลไม่มีปีก

การกระจายพันธุ์

พบในเขตอบอุ่น ในประเทศไทยมี 2 สกุล

- สกุล *Betula* ได้แก่ กำลังเสือโคร่ง *Betula alnoides* Buch.-Ham. ex G. Don
- สกุล *Carpinus* ได้แก่ ก่อสร้อย *Carpinus viminea* Wall. ex Lindl.

ก้อสร้อย
Carpinus viminea Wall. ex Lindl.

กำลังเสือโคร่ง
Betula alnoides Buch.-Ham. ex G. Don

วงศ์กระบองเพชร CACTACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ไม้เลื้อย ไม้พุ่ม หรือบางทีพบไม้ต้นขนาดเล็ก มักขึ้นในที่แห้งแล้ง อบอุ่น มีใบที่ลดรูปไปเป็นหนาม หรือใบหลุดร่วงเร็ว มีน้ำเลี้ยงใส หรือเหนียว ลำต้นมักมีขนาดใหญ่ เป็นรูปทรงกระบอก หรือแบน มักเป็นปุ่ม หรือเป็นสัน ไม่แตกกิ่งก้านเป็นข้อต่อ มีรากออกที่ผิว เล็กเรียวยาว นุ่ม ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ นุ่ม บางทีใหญ่และติดแน่น หรือใบไม่เจริญเป็นเพียงแค่งอืด และหลุดร่วงง่าย มีตาตรงง่ามใบ (หรือง่ามกิ่ง) เป็นบริเวณนูนขึ้นคล้ายเป็นหมอน และมีหนามขึ้นเป็นกลุ่ม ดอก ออกเดี่ยว เกิดเหนือหรือใกล้ซุ่มหนาม ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี มีขนาดใหญ่บานเห็นชัด ไม่มีก้านดอก มีวงต่อมน้ำหวาน อยู่ด้านในของฐานดอกรูปถ้วย กลีบรวมมีจำนวนมาก โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย โดยทั่วไปสีแดง ม่วง ส้ม เหลือง หรือขาว เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เรียงเวียนสลับ บนฐานดอก ก้านเกสรเพศผู้แยกกัน อับเรณูติดกับก้านเกสรเพศผู้ที่โคน หรือด้านหลัง แตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 3-หลายคาร์เพล รังไข่ติดได้วงกลีบ มี 1 ช่อง มักจะฝังอยู่ในลำต้น มีขน หรือหนามปกคลุม มีออวุลจำนวนมากในหนึ่งช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียมีเท่ากับจำนวนคาร์เพล มักจะแตกเป็นแนวรัศมี หนา มีตุ่มนิ่ม ผล เป็นแบบมีเนื้อหลายเมล็ด มักมีหนาม เมล็ด มีจำนวนมาก จมอยู่ในเนื้อ

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก อบอุ่นถึงไม้ต้นขนาดเล็ก ขึ้นในที่แห้งแล้ง ลำต้นมีขนาดใหญ่ เป็นปุ่ม สัน หรือเป็นข้อต่อ มีรากออกที่ผิว ใบไม่มี หรือลดรูป มีตาตรงง่ามใบ หรือง่ามกิ่ง เป็นบริเวณนูนขึ้นคล้ายเป็นหมอน มีหนามขึ้นเป็นกลุ่ม ดอกเดี่ยว มีขนาดใหญ่ บานเห็นชัด กลีบรวมมีจำนวนมาก เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เรียงเวียนสลับบนฐาน รังไข่ติดได้วงกลีบ มี 1 ช่อง มักจะฝังอยู่ในลำต้น ผลเป็นแบบมีเนื้อหลายเมล็ด มักมีหนาม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Euphorbiaceae – สกุล *Euphorbia* ดอกเป็นข้อแบบช่อรูปถ้วย (Cyathium) ยอดเกสรเพศเมียมี 3 แฉก มี 1 ออวุลในหนึ่งช่องรังไข่

การกระจายพันธุ์

พบในเขตทะเลทรายในทวีปอเมริกา และกระจายไปทั่วโลก สกุลที่พบในประเทศไทย เช่น

- สกุล *Opuntia* เป็นพืชต่างถิ่น ได้แก่ ตาลปัตรฤๅษี *Opuntia cochenillifera* (L.) Mill. หนามเสมา *Opuntia humifusa* Raf.
- สกุล *Epiphyllum* ได้แก่ โบวตั้ง *Epiphyllum oxypetalum* (DC.) Haw.

วงศ์พระจันทร์ครึ่งซีก CAMPANULACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือสองปี หรือกิ่งไม้พุ่ม มียางขาว ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบเรียบ หรือจักเป็นพูแบบขนนก ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง ตามปลายยอด หรือดอกเดี่ยวตามง่ามใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี หรือสมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 พู ติดแน่น กลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปประมง รูปท้อ หรือรูปปากกระเปาะ ปลายแยกเป็น 5 พู สีฟ้า แดง ม่วง หรือขาว เกสรเพศผู้มี 5 อัน ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกัน ที่โคน มักจะติดบนจานดอกที่ปลายรังไข่ อับเรณูติดที่ฐาน เชื่อมติดกันเป็นท่อทรงกระบอก ล้อมรอบก้านเกสรเพศเมีย เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2-5 คาร์เพล รังไข่ติดใต้วงกลีบ หรือกิ่งใต้วงกลีบ มีช่องเท่ากับจำนวนคาร์เพล ด้านบนมีจานดอกที่มีต่อมน้ำหวานติดอยู่ ออกผลมีจำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียมีเท่ากับจำนวนคาร์เพล ผล แก่แตกตามช่อง ที่ปลาย หรือที่โคน และมีฝาปิด บางทีพบแตกตามขวาง หรือผลมีเนื้อหลายเมล็ด เมล็ด เล็ก จำนวนมาก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก หรือกิ่งไม้พุ่ม มียางขาว ดอกมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 5 กลีบ สมมาตรตามรัศมี หรือสมมาตรด้านข้าง เกสรเพศผู้มี 5 อัน ก้านเกสรเพศผู้ เชื่อมติดกัน อับเรณูติดที่ฐานล้อมก้านเกสรเพศเมีย มีออวุลจำนวนมาก ผลแก่แตกตามช่อง หรือแตกตามขวาง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Goodeniaceae – ดอกสมมาตรด้านข้าง กลีบดอกแยกจากกันด้านล่าง ยอดเกสรเพศเมียคลุมด้วยเยื่อรูปถ้วย มีออวุล 1-4 ในแต่ละช่องรังไข่

การกระจายพันธุ์

พบกระจายทั่วไป โดยเฉพาะในเขตอบอุ่น และกึ่งเขตร้อน ในป่าดิบเขาในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 5 สกุล เช่น

- สกุล *Laurentia* ได้แก่ ปีบฝรั่ง หรือแสนประสะ *Laurentia longiflora* (L.) Pererm.
- สกุล *Lobelia* เป็นไม้ล้มลุกเลื้อยไปตามพื้นดิน เช่น พระจันทร์ครึ่งซีก *Lobelia chinensis* Lour. ปลูกเป็นไม้ประดับ *Lobelia angulata* G. Forst.

วงศ์คาร์เนชั่น CARYOPHYLLACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่ง หรือหลายปี ลำต้นมีข้อบวมพอง ใบ เดี่ยว ออกตรงข้าม แต่ละคู่สลับตั้งฉาก มักเป็นแถบแคบ ขอบเรียบ ที่โคนมักเชื่อม หรือติดกับลำต้น เป็นปมตามขวาง ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี มักบานเด่นชัด กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกจากกัน หรือเชื่อมกัน เป็นหลอด กลีบดอกมี 5 กลีบ สีขาว หรือชมพู มีก้านกลีบและตัวกลีบ แยกจากกัน โดยมีรยางค์ตรงรอยต่อ ที่ปลายมักมีรอยบาก เกสรเพศผู้มี 5-10 เรียงเป็น 2 วง ก้านเกสรเพศผู้แยกกัน หรือบางที่โคนเชื่อมติดกับกลีบดอก อับเรณูติดกับ ก้านเกสรเพศผู้ที่โคน แตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 2-5 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มีออวูลจำนวนมากในหนึ่งช่อง ยอดเกสรเพศเมีย มีขนาดเล็ก พลาเซนตา แบบรอบแกน ผล เป็นแบบแก่แตกที่ปลายโดยมีลิ้น หรือฟัน ตรงช่องเปิด หรือเป็นผลกระเปาะ (utricle)

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก ลำต้นมีข้อบวมพอง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม มักเป็นแถบแคบ ขอบเรียบ เส้นใบขนาน โคนเชื่อมหรือติดกับลำต้นเป็นปมตามขวาง กลีบดอกสีขาว หรือชมพู ที่ปลายมักมีรอยบาก เกสรเพศเมียมี 2-5 คาร์เพล รังไข่มี 1 ช่อง พลาเซนตา แบบรอบแกน ผลเป็นแบบแก่แตกที่ปลายโดยมีลิ้น หรือฟันตรงช่องเปิด หรือผลกระเปาะ (utricle)

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Polygonaceae – ใบติดสลับ เส้นใบแบบขนนก หูใบมีกาบหุ้มลำต้น กลีบรวมมี 6 กลีบ มักเป็นกลีบดอก หรือแยกเป็นกลีบเลี้ยง 3 กลีบ กลีบดอก 3 กลีบ มี 1 ออวูล ผลมักมีกลีบรวมใหญ่ติดอยู่

การกระจายพันธุ์

พบในเขตอบอุ่น ในเขตร้อนพบบนเขาสูง ในประเทศไทยมี 8 สกุล เช่น

- สกุล *Polycarpaea* เป็นไม้ล้มลุก ได้แก่ สร้อยทองทราย *Polycarpaea corymbosa* (L.) Lam.
- สกุล *Drymaria* ได้แก่ หญ้าเกล็ดหอย *Drymaria diandra* Blume
- สกุล *Dianthus* เป็นพืชต่างถิ่นตัดดอกขาย ได้แก่ คาร์เนชั่น หรือผีเสื้อ *Dianthus caryophyllus* L. พบขึ้นในธรรมชาติ เช่น แก้วลิ้มวาง *Dianthus chinensis* L.

สร้อยทองทราย
Polycarpaea corymbosa (L.) Lam.

หญ้าเก็ดหอย
Drymaria diandra Blume

วงศ์ถอบแถบ CONNARACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง บางที่เป็นไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก มียางขาว หรือยางใส ใบ ประกอบแบบขนนกยอเดี่ยว พบน้อยที่เป็นใบประกอบแบบ 3 ใบ หรือใบประกอบแบบใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง ตามปลายยอด หรือตามง่ามใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกจากกัน หรือโคนเชื่อมติดกัน กลีบดอกมี 5 กลีบ แยกจากกัน เกสรเพศผู้มี 10 อัน เรียงเป็น 2 วง ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกัน อับเรณูติดที่ฐาน เกสรเพศเมียมี 5 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ แต่ละช่องมี 2 ออวุลติดเคียงกัน ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน หรือ 2-5 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 2-5 ผล แก่แตกแนวเดียว เรียบ หรือเป็นตุ่ม มักมีสีสด มีก้านผล ติดอยู่บนกลีบเลี้ยงติดแน่น เมล็ด มี 1 ขนาดใหญ่ เป็นมัน สีนํ้าตาล หรือดำ มีเนื้อสีเหลือง หรือสีส้ม

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง ใบประกอบแบบขนนกยอเดี่ยว กลีบเลี้ยงและกลีบดอก มีอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 5-10 อัน เกสรเพศเมียมี 5 คาร์เพล แต่ละช่องมี 2 ออวุล ติดเคียงกัน ผลสีสด เมล็ดดำมัน มีเนื้อหุ้มสีเหลือง หรือส้ม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Leguminosae – มีหูใบ ดอกสมมาตรด้านข้าง เป็นแบบดอกถั่ว มี 1 คาร์เพล ออวุลมี 1-จำนวนมาก ผลเป็นฝักแบบถั่ว เมล็ดมี 1-จำนวนมาก

การกระจายพันธุ์

พบในเขตร้อน มีมากในทวีปแอฟริกา ในประเทศไทยมี 6 สกุล ในป่าดิบที่ต่ำ ได้แก่

- สกุล *Cnestis* เป็นไม้เลื้อย เช่น หงอนไก่ *Cnestis palala* (Lour.) Merr.
- สกุล *Connarus* ดอกออกเป็นช่อแตกแขนงที่ปลายยอด เช่น ถอบแถบ *Connarus cochinchinensis* (Baill.) Pierre เป็นไม้พุ่ม ถอบแถบเครือ *Connarus semidecandrus* Jack เป็นไม้เลื้อย
- สกุล *Rourea* เช่น เถาหงอนไก่ *Rourea mimosoides* (Vahl) Planch. เป็นไม้เลื้อยพบทั่วไปในป่า หมาตายพากราก *Rourea minor* (Gaertn.) Leenh. ไม้พุ่ม มะขามเครือ *Rourea stenopetala* (Griff.) Schellenb. ไม้เลื้อย ผลเรียบ

สกุล *Connarus*

สกุล *Connarus*

ตอบแถบเครือ
Connarus semidecandrus Jack

วงศ์ผักบุ้ง CONVULVACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้เลื้อย หรือบางที่เป็นไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก มักมียางขาว มีเหง้า หรือรากหัว ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบเรียบ หรือจักเป็นพู ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง หรือดอกเดี่ยวตามง่ามใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ มักดอกใหญ่บานวันเดียว รองรับด้วยใบประดับหนึ่งคู่ บางครั้งขยายใหญ่ขึ้น กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกจากกัน บางทีโคนเชื่อมติดกัน ติดแน่น กลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกัน ปลายเรียบ หรือแยกเป็น 5 พูเล็กน้อย รูปกรวย หรือรูปแจกัน มีสีสด แดง ม่วง น้ำเงิน หรือขาว เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดที่โคนกลีบดอก ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน อับเรณูติดด้านหลัง แยกตามยาว เกสรเพศเมีย 1 อัน มี 2 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง หรือบางทีพบมี 4 ช่อง เนื่องจากผนังกันเทียม แต่ละช่องมี 2 ออวูล ติดบนพลาเซนตาที่ฐาน หรือพลาเซนตารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน เล็กคล้ายเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียมี 1 หรือ 2 อัน เป็นแถบ พู หรือเป็นตุ่ม ผล แก่แตกมี 4 เลี้ยง แยกตามยาว เมล็ด เรียบ หรือมีขน

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้เลื้อย มียางขาว ดอกใหญ่บานเด่น สมมาตรตามรัศมี รูปกรวย หรือรูปแจกัน มีสีสด แดง ม่วง น้ำเงิน หรือขาว เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดบนกลีบดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ติดบนพลาเซนตารอบแกนร่วม ผล แก่แตกมี 4 เลี้ยง แยกตามยาว

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Boraginaceae – ไม่มียางขาว ดอกออกเป็นช่อปลายม้วน ผลเปลือกแข็ง

Hydrophyllaceae – ไม่มียางขาว ดอกออกเป็นช่อปลายม้วน รังไข่มี 2 ช่อง แต่ละช่องมีออวูล 2-จำนวนมาก

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน และกระจายไปยังเขตอบอุ่น ในประเทศไทย มี 15 สกุล

- สกุล *Argyrea* เป็นไม้เถา ใบมีขนนุ่มสีเงินด้านล่าง เช่น ใบระบาศ *Argyrea nervosa* (Burm.f.) Bojer เครือหูเงิน *Argyrea mollis* (Burm.f.) Choisy
- สกุล *Ipomoea* เป็นไม้เถา ดอกรูปปากแตร เช่น ผักบุ้ง *Ipomoea aquatica* Forssk. ผักบุ้งทะเล *Ipomoea pes-caprae* (L.) R. Br.
- สกุล *Merremia* เป็นไม้เถา ดอกสีเหลือง เช่น จิงจ้อค้อย *Merremia kingii* (Prain) Kerr จิงจ้อเหลือง *Merremia vitifolia* (Burm.f.) Hallier

เครือพุดจีน
Argyreia mollis (Burm.f.) Choisy

Argyreia thorelii Gagnep.

ผักนึ่งทะเล
Ipomoea pes-caprae (L.) R. Br.

หัวล้านขนกน
Merremia mammosa (Lour.) Hallier f.

เถาสะอึก
Merremia hederacea (Burm.f.) Hallier

สกุล *Ipomoea*

วงศ์กุหลาบหิน CRASSULACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่ง หรือหลายปี หรือไม้พุ่มขนาดเล็ก อวบน้ำ ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกตรงข้าม หรือเรียงสลับ บางครั้งออกเป็นกอติดดิน ขอบเรียบ หรือจัก ดอก เป็นช่อกระจุก ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 4 หรือ 5 กลีบ แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกันเป็นท่อ กลีบดอกมี 4 หรือ 5 กลีบ แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกันเป็นท่อ เกสรเพศผู้มี 4-10 อัน เป็นสองเท่าของกลีบดอก ติดสลับกับกลีบดอกและรอบรังไข่ เกสรเพศเมียมี 1 อัน 1 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือ วงกลีบ มี 1 ช่อง ภายในช่องมีหลายออวุล ก้านเกสรเพศเมียสั้น หรือยาว เกสรเพศเมียแต่ละอันมีต่อมคล้ายเกล็ดรองรับ ผล แก่แตกแนวเดียว เมล็ด เล็ก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก อวบน้ำ หรือไม้พุ่มขนาดเล็ก ไม่มีหูใบ ดอกมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก อย่างละ 4 หรือ 5 กลีบ คาร์เพลมีจำนวนเท่ากับกลีบดอก มีต่อมคล้ายเกล็ด ที่โคนของรังไข่

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน เป็นพืชชอบแล้ง ในประเทศไทยมี 4 สกุล

- สกุล *Kalanchoe* เป็นไม้ต่างถิ่น ปลูกประดับ ดอกเป็นรูปท่อ ใบเรียงตรงข้าม ได้แก่ กุหลาบหิน *Kalanchoe blossfeldiana* Poelln. คำว่าตายหงายเป็น *Kalanchoe pinnata* (Lam.) Pers.
- สกุล *Sedum* เป็นไม้ป่า กลีบดอกแยก ใบเรียงสลับ ได้แก่ ฟองหินเหลือง *Sedum susanae* Raym.-Hamet
- สกุล *Graptopetalum* เป็นไม้ต่างถิ่น ปลูกประดับ คือ กุหลาบปารากวัย *Graptopetalum paraguayense* (N.E. Brown) Walther

ฟองหินเหลือง
Sedum susanae Raym.-Hamet

คว่ำตายหงายเป็น
Kalanchoe pinnata (Lam.) Pers.

วงศ์ผักกาด CRUCIFERAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งปี สองปี หรือหลายปี มีน้ำยางใส ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ มักออกเป็นกอติดดิน ขอบมักแยกเป็นพูแบบขนนก ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด บางครั้งลดรูปเป็นดอกเดี่ยว ไม่มีใบประดับรองรับ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ เรียงเป็น 2 วง กลีบดอกมี 4 กลีบ เรียงเป็นรูปกากบาท มีก้านกลีบยาว และมีพูทางออกตามแนวราบ มักมีสีขาวย สีม่วง หรือชมพู เกสรเพศผู้มี 6 อัน ยาวสั้นัน สั้นสองอัน ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน หรือติดกันเป็นคู่ มักมีต่อมที่โคนก้าน อับเรณูติดที่โคน แตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2-4 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง มักมีหลายออวูล ก้านเกสรเพศเมียไม่มี หรือสั้น ผล แตกแบบเป็นสองเสี้ยว ความยาวมากกว่าความกว้าง แตกจากโคนมายังปลาย มีเมล็ดติดที่ขอบ

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก มีน้ำยางใส ช่อดอกไม่มีใบประดับรองรับ กลีบดอก 4 กลีบ เรียงเป็นรูปกากบาท มีก้านกลีบยาว เกสรเพศผู้มี 6 อัน ยาวสั้นัน สั้นสองอัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียไม่มี หรือสั้น ผลแตกแบบเป็นสองเสี้ยว เมล็ดติดที่ขอบ

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Capparaceae – ดอกสมมาตรด้านข้าง เกสรเพศผู้มี 4, 6 ถึงจำนวนมาก มีขนาดยาวเท่ากัน รังไข่มี 1 ช่อง

การกระจายพันธุ์

พบทั่วโลกทั้งในเขตอบอุ่นและเขตร้อนในเขตร้อนมีจำนวนชนิดน้อย เป็นพืชอาหารผักหลายชนิด เช่น

- สกุล *Brassica* เช่น ผักกาดเขียว *Brassica juncea* (L.) Czerniak. กะหล่ำดอก *Brassica oleracea* L.
- สกุล *Raphanus* ได้แก่ หัวผักกาดขาว *Raphanus sativus* L.
- สกุล *Rorippa* เป็นไม้ล้มลุก ได้แก่ ผักกาดน้ำเบงกอล *Rorippa benghalensis* (DC.) Hara ผักกาดน้ำสลัด *Rorippa nasturtium-aquaticum* (L.) Hayek (Watercress)

ผักกาดจ้อน
Brassica juncea (L.) Czerniak.

ผักกาดจ้อน
Brassica juncea (L.) Czerniak.

วงศ์ฟักแฟง CUCURBITACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้เลื้อย อายุหนึ่งปี หรือหลายปี ลำต้นบางที่เนื้อนุ่ม มักเป็น 5 สัน มีทั้งเลื้อยพันต้นไม้อื่น หรือเลื้อยไปตามพื้นดิน มักมีผิวหยาบและสาก บางที่อวบน้ำใบบ เดี่ยว หรือจัก 5 พูแบบนิ้วมือ ออกเรียงสลับ เส้นใบออกจากจุดโคนใบแบบนิ้วมือที่โคนก้านใบ มีมือเกาะพันเป็นเกลียว ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ หรือออกเดี่ยวๆ สมมาตรตามรัศมี แยกเพศ มักบานเด่นชัด มีฐานดอกขยายออกเป็นรูปถ้วย หรือรูปท่อ มีต่อมน้ำหวาน กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปท่อ หรือรูปประฉิ่ง ปลายแยกเป็น 5 พู กลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปประฉิ่ง รูปวงล้อ หรือรูปแจกัน สีเหลือง สีออกเขียว สีเหลืองอมส้ม หรือสีขาว เกสรเพศผู้มี 3-5 อัน ก้านเกสรเพศผู้แยกกัน หรือเชื่อมติดกันเป็น 2 คู่ อับเรณูมี 1 พูมองดูคล้าย 2 พู บางทีมีเกสรเพศผู้เทียมในดอกเพศเมีย เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 3 คาร์เพลรังไข่ติดใต้วงกลีบ มี 1 ช่อง มีออวุลจำนวนมากในหนึ่งช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 3 อัน หนา มักมีเกสรเพศเมียเทียมในดอกเพศผู้ พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ผล เป็นแบบมีเนื้อ หลายเมล็ด หรือผลแบบแตง หรือผลแก่แตก เมล็ดจำนวนมาก ขนาดใหญ่ แบน

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้เลื้อยมีทั้งเลื้อยพันต้นไม้อื่น หรือเลื้อยไปตามพื้นดิน มักมีผิวหยาบและสาก ลำต้นมัก เป็น 5 สัน อวบน้ำ ใบบเดี่ยว จัก 5 พูแบบนิ้วมือ ที่โคนก้านใบมีมือเกาะพันเป็นเกลียว ดอกแยกเพศ สีเหลือง สีออกเขียว สีเหลืองอมส้ม หรือสีขาว เกสรเพศผู้มี 3-5 อัน รังไข่ติดใต้วงกลีบ พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ผลเป็นแบบมีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลแบบแตง หรือผลแก่แตก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Passifloraceae – กลีบดอกแยกจากกัน มีโครงสร้างเป็นกระบังรอบที่ฐานดอกรูปถ้วย รังไข่ติดเหนือวงกลีบ เกสรเพศผู้แยกจากกัน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อนหรือกึ่งเขตร้อน มีหลายชนิดที่เป็นพืชอาหาร ในประเทศไทยมี 20 สกุล เช่น

- สกุล *Momordica* ดอกมีก้านดอกยาว เช่น มะระ *Momordica charantia* L. ฟักข้าว *Momordica cochinchinensis* (Lour.) Spreng.
- สกุล *Luffa* ผลยาวรูปทรงกระบอก เช่น บวบเหลี่ยม *Luffa acutangula* (L.) Roxb. บวบหอม *Luffa cylindrica* (L.) M. Roem.

- สกุล *Trichosanthes* พูกลิบดอกจักเป็นครุย เช่น บวบงู *Trichosanthes anguina* L. บวบขม *Trichosanthes cucumerina* L.
- สกุล *Cucumis* เป็นไม้ต่างถิ่น ได้แก่ แตงไทย *Cucumis melo* L. แตงกวา *Cucumis sativus* L.
- สกุล *Coccinea* ได้แก่ ผักตำลึง *Coccinea grandis* (L.) Voigt
- สกุล *Diplocyclos* เป็นไม้เถา ได้แก่ ขี้กากลาง *Diplocyclos palmatus* (L.) C. Jeffrey ผลสุกสีแดงเป็นมัน

ฟักข้าว
Momordica cochinchinensis (Lour.) Spreng.

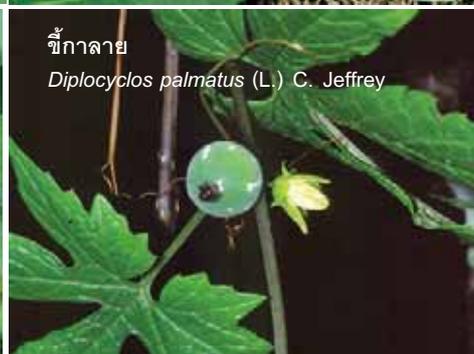
ผักตำลึง
Coccinea grandis (L.) Voigt

ตำลึงตัวผู้
Solena amplexicaulis (Lam.) Gandhi

มะระ
Momordica charantia L.

ขี้กากลาง
Diplocyclos palmatus (L.) C. Jeffrey

วงศ์ดอกหรีดเขา GENTIANACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียวถึงหลายปี ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกตรงข้ามสลับตั้งฉาก ขอบเรียบ ไม่มีก้านใบ บางทีลดรูปเป็นเกล็ด ดอก ออกเป็นช่อ ตามง่ามใบ หรือตามปลายยอด บางทีพบดอกออกเดี่ยวๆ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ ดอกบานเด่น มีจานดอกเป็นต่อมน้ำหวานที่โคนของก้านเกสรเพศเมีย กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปท่อ หรือบางทีเป็นรูปประซัง ปลายมี 4-5 พู มักมีต่อมด้านใน กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปวงล้อ แจกกัน รูปกรวย หรือรูปประซัง ปลายมี 4-5 พู บางทีเป็นขอบ มักมีต่อมน้ำหวาน และ/หรือมีเกล็ดบนทอกลิบด้านนอก เกสรเพศผู้มี 4-5 อัน ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกับกลีบดอก อับเรณูเปิดเป็นรูที่ปลาย เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 คาร์เพลเชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ พลาเซนตาบางที่ยื่นลึก และมี 2 พู ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม มี 1 หรือเป็น 2 พู หรือบางทีบิด ออกอวลมีจำนวนมากบนแต่ละพลาเซนตา ผล แห้งแตกตามรอยประสาน

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียว ใบเดี่ยว ติดตรงข้ามสลับตั้งฉาก ดอกบานกระจะ มีจานดอกเป็นต่อมน้ำหวานที่โคนของก้านเกสรเพศเมีย กลีบดอกรูปวงล้อ รูปแจกกัน รูปกรวย หรือรูปประซัง ผลแห้งแตกตามรอยประสาน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Loganiaceae – ไม้เนื้อแข็ง มีหูใบระหว่างก้านใบ พลาเซนตารอบแกนร่วม

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 7 สกุล เช่น

- สกุล *Gentiana* ดอกสีน้ำเงิน ได้แก่ ดอกหรีดเขา *Gentiana crassa* Kurz ดอกหรีดโทน *Gentiana hesseliana* Hosseus var. *hesseliana*
- สกุล *Swertia* ได้แก่ หญ้าดีควาย *Swertia angustifolia* Ham. ex D. Don หญ้าดอกลาย *Swertia striata* Collett & Hemsl.

ดอกหรีด
Gentiana hesseliana Hosseus var. *lakshnakarae* (Kerr) Toyok.

หญ้าดอกลาย
Swertia striata Collett & Hemsl.

วงศ์ว่านไก่แดง GESNERIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม่มีลำต้น บางที่เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก มีเนื้อไม้ มักเป็นไม้อิงอาศัย บางที่มีใบเดี่ยว มียางขาว หรือยางใส ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว มักออกตรงข้าม หรือติดเป็นวงรอบข้อ หรือเรียงสลับ ขอบเรียบ หรือจักซี่ฟัน ดอก ออกตามปลายยอด หรือตามง่ามใบ ออกเดี่ยวๆ หรือเป็นช่อแบบช่อกระจุกช่อสั้น สมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ ดอกใหญ่บานเด่น กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกจากกัน หรือโคนเชื่อมติดกัน เป็นท่อ ปลายแยกเป็น 5 พู กลีบดอกมี 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปท่อ ปลายแยกเป็น 2 ปาก เกสรเพศผู้ มี 2 หรือ 4 อัน ติดบนทอกลิบดอก อับเรณูมักติดกัน เป็นคู่ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง ออวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมีย มี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมีย มี 1 หรือจักเป็นพู พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ผล แก่แตกกลางพู บางที่แตกตามขวาง หรือตามรอยประสาน หรือแบบมีเนื้อหลายเมล็ด เมล็ด เล็ก จำนวนมาก บางที่มีรยางค์คล้ายขนที่ปลาย

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก ใบติดตรงข้าม ดอกบานเด่น กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกเป็น 2 ปาก เกสรเพศผู้ มี 2 อับเรณูติดเป็นคู่ หรือติดกันหมด ผลแก่แตกกลางพู

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Lentibulariaceae – พืชดักแมลง มีขนเหนียว เกสรเพศผู้ มี 2 อัน พลาเซนตา รอบแกน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน หรือกึ่งเขตร้อน ในประเทศไทยมี 27 สกุล เช่น

- สกุล *Aeschynanthus* เกาะอาศัยบนต้นไม้ เช่น ว่านไก่แดง *Aeschynanthus andersonii* C.B. Clarke ว่านไก่แสด *Aeschynanthus garrettii* Craib
- สกุล *Didymocarpus* พืชล้มลุก เช่น ข้าวกำผา *Didymocarpus biserratus* Barnett
- สกุล *Chirita* เช่น น้ำดับไฟ *Chirita involucrata* Craib

วงศ์สลอดเถา ELAEAGNACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่มรอเลื้อย มีเกล็ดรังแคปกคลุมทั่วไป ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ขอบเรียบ ออกเรียงสลับ เส้นใบเป็นแบบขนนก ดอก ออกเป็นช่อกระจุก หรือช่อกระจะ หรือดอกเดี่ยวตามง่ามใบ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบรวมเรียงเป็นหนึ่งวงเชื่อมติดกันโคนคอด รูปไข่กรอก หรือรูปท้อ ปลายแยกเป็น 4 กลีบ เรียงกัน เกสรเพศผู้มี 4 อัน ติดบนคอกลิบ เกสรเพศเมียมี 1 อัน 1 ช่อง 1 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ออวูลมีหนึ่งติดที่โคนรังไข่ ผล เมล็ดเดี่ยวแข็ง ล้อมรอบด้วย วงกลีบรวมติดแน่น

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้พุ่มรอเลื้อย มีเกล็ดรังแคปกคลุมทั่วไป ดอกมี 4 กลีบ สมมาตรตามรัศมี เกสรเพศผู้มี 4 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง 1 คาร์เพล ออวูลมีหนึ่งติดที่โคนรังไข่ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ล้อมรอบด้วยวงกลีบติดแน่น

การกระจายพันธุ์

พืชในเขตเอเชียใต้ ในประเทศไทยมี 1 สกุล

- สกุล *Elaeagnus* ได้แก่ สลอดเถา *Elaeagnus latifolia* L.

สลอดเถา
Elaeagnus latifolia L.

วงศ์รักทะเล GOODENIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก หรือไม้พุ่ม ใบ เดี่ยว ออกเวียนสลับ ขอบเรียบ ไม่มีหูใบ ดอก ออกเดี่ยว ตามง่ามใบ สมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ ดอกมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็นพู กลีบดอกเชื่อมติดกัน แยกจากด้านบนลงไปเกือบถึงโคน สีขาวแกมเหลือง ขอบสีม่วง เกสรเพศผู้มี 5 อัน อับเรณูมีแกนยื่นแหลม รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มี 2-3 ออวูลในหนึ่งช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน เป็นท่อนกลม ยอดเกสรเพศเมียมีเยื่อหุ้มรูปถ้วย ขอบมีขน ผล มีเมล็ดแข็ง หรือผลแก่แตก มีกลีบเลี้ยงติดแน่น เมล็ด มี 2-6 เมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้พุ่ม ใบเดี่ยว ออกเวียนสลับ ดอกมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก อย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกเชื่อมติดกัน แยกจากด้านบนลงไปเกือบถึงโคน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มี 2-3 ออวูลในหนึ่งช่อง ผลมีเมล็ดแข็ง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Campanulaceae – ดอกสมมาตรตามรัศมี ยอดเกสรเพศเมียไม่มีเยื่อหุ้ม ออวูลมีจำนวนมากในช่องรังไข่

การกระจายพันธุ์

พืชมีการกระจายพันธุ์ในทวีปออสเตรเลีย ในประเทศไทยมี 1 สกุล ได้แก่

- สกุล *Scaevola* ได้แก่ รักทะเล *Scaevola taccada* (Gaertn.) Roxb. ขึ้นเป็นพุ่มตามชายทะเล ดอกสีขาว มีสีม่วงแต้ม ผลสีออกขาวครีม มี 1-2 เมล็ด

วงศ์มังคุด GUTTIFERAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม มียางสีเหลือง ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกตรงข้าม เนื้อหนามัน ดอก สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4-5 กลีบ เกสรเพศผู้จำนวนมาก มักจะเชื่อมติดกันเป็นมัด เกสรเพศเมียมี 3-5 คาร์เพล มี 1-หลายช่อง พลาเซนทารอบแกนร่วม หรือพลาเซนตาที่ฐาน ยอดเกสรเพศเมียเป็นรูปจาน ผล มีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

มียางสีเหลือง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม เนื้อหนามัน กลีบเลี้ยงและกลีบดอก มีอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้จำนวนมากเชื่อมติดกันเป็นมัด รังไข่มี 1-หลายช่อง ยอดเกสรเพศเมียรูปจาน ผลมีเนื้อหลายเมล็ด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Theaceae – ใบเรียงสลับ ไม่มียางสีเหลือง ดอกสมบูรณ์เพศ ก้านเกสรเพศเมีย มี 1 อัน

การกระจายพันธุ์

เป็นพืชในเขตร้อน มีหลายชนิดเป็นไม้ผล ในประเทศไทยมี 7 สกุล เช่น

- สกุล *Garcinia* ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น รังไข่มี 2-12 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล เช่น มังคุด *Garcinia mangostana* L. มะดัน *Garcinia schomburgkiana* Pierre
- สกุล *Cratoxylum* ดอกสี่ช่วมุ หรือขาว เมล็ดมีปีก เช่น ดีวขาว *Cratoxylum formosum* (Jack) Dyer subsp. *formosum* ดีวขน *Cratoxylum formosum* (Jack) Dyer subsp. *pruniflorum* (Kurz) Gogel.
- สกุล *Calophyllum* ดอกสมบูรณ์เพศ แต่ละช่องรังไข่มี 1 ออวูล ใบมีเส้นใบ เรียงขนานถี่ เช่น กระทิง *Calophyllum inophyllum* L. กะทังหัน *Calophyllum thorelii* Pierre

ตัวเกลี้ยง
Cratoxylum cochinchinense (Lour.) Blume

ตัวเกลี้ยง
Cratoxylum cochinchinense (Lour.) Blume

กระพิง
Calophyllum inophyllum L.

วงศ์ต้นหมี่ ICACINACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม บางที่เป็นไม้เลื้อย ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกเวียนสลับ อยู่ในระนาบเดียวกัน ขอบเรียบ หลุดร่วง หรือติดแน่น ดอก ออกเดี่ยว หรือเป็นช่อตามง่ามใบ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดเรียงเวียนบนฐานดอก มีขนเป็นต่อมแข็ง เกสรเพศเมียเป็นคาร์เพลแยก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน สั้นหนา หรือไม่มี ผล เมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดใหญ่

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น ใบหนามัน ดอกเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก มีอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Aquifoliaceae – ผลมีเมล็ด 4-จำนวนมาก ก้านเกสรเพศผู้ไม่มีขน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในป่าที่ต่ำ ในประเทศไทยมี 13 สกุล เช่น

- สกุล *Gonocaryum* ไม้ต้นขนาดเล็ก ดอกสมบูรณ์เพศ รังไข่และผลมี 2 ช่อง

ต้นหมี่
Gonocaryum lobbianum (Miers) Kurz

ได้แก่ ต้นหมี่ *Gonocaryum lobbianum* (Miers) Kurz

- สกุล *Iodes* ไม้เถา ดอกแยกเพศ ออกเป็นช่อ ได้แก่ เถาคัน *Iodes cirrhosa* Turcz. ไม้ต้น *Iodes vitiginea* (Hance) Hemsl.

- สกุล *Gomphandra* ไม้พุ่ม ดอกแยกเพศ รังไข่และผลมี 1 ช่อง ได้แก่ นี้เลง *Gomphandra quadrifida* (Blume) Sleumer var. *ovalifolia* (Ridl.) Sleumer

วงศ์โป๊ยกั๊ก ILLICACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น มีกลิ่นหอม ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ มักอยู่เป็นกระจุก เหมือนกับออกรอบข้อ ขอบเรียบ ดอก ขนาดเล็ก ออกเดี่ยว หรือออกเป็นช่อมี 2-3 ดอก ตามง่ามใบ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ มีฐานดอกนูน หรือเป็นรูปกรวย กลีบรวมเรียงเป็นหลายชั้น ไม่แยกเป็นวงกลีบเลี้ยง หรือกลีบดอก แต่วงนอกสุด เป็นคล้ายกลีบเลี้ยง และวงถัดเข้ามาเป็นคล้ายกลีบดอก มีสีเขียว ครีမ် เหลือง ถึงแดง ช้อนทับกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เรียงเวียนบนฐานดอก ก้านเกสรเห็นชัดเจน และสั้น อับเรณูมีแกนอับเรณูใหญ่ แตกตามยาว เกสรเพศเมียเป็นคาร์เพลแยก เรียงเป็น 1 วง รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ผล กลุ่ม แต่ละผลเรียงเป็นแนวรัศมี แต่ละผลย่อยมี 1 เมล็ด แตกด้านใน เมล็ดแบน เป็นมัน มีเอ็นโดสเปิร์มชัด มีน้ำมัน

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น มีกลิ่นหอม ใบเดี่ยว หนาแน่นคล้ายหนัง ขอบเรียบ ดอกมีกลีบรวมจำนวนมาก เรียงเวียนอยู่บนฐานดอกสั้น เกสรเพศผู้หนาไม่แยกเป็นก้านเกสรและอับเรณูชัด คาร์เพลแยก แต่ละคาร์เพลมีหนึ่งออวูล ยอดเกสรเพศเมียเป็นครีบบ ผลคล้ายดาว

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Magnoliaceae – มีหูใบใหญ่ ดอกขนาดใหญ่ เกสรเพศผู้และคาร์เพลเรียงเวียนสลับบนฐานดอก

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อนและเขตอบอุ่นบนเขาสูง ในประเทศไทยมี 1 สกุล

- สกุล *Illicium* มี 3 ชนิด คือ โป๊ยกั๊ก *Illicium verum* Hook.f. ใช้ปรุงแต่งกลิ่นอาหาร โป๊ยกั๊กป่า *Illicium tenuifolium* (Ridl.) A.C. Sm. ดอกกั๊ก *Illicium anisatum* L.

โป๊ยกั๊กป่า
Illicium tenuifolium (Ridl.) A.C. Sm.

โป๊ยกั๊กป่า
Illicium tenuifolium (Ridl.) A.C. Sm.

วงศ์กะเพรา LABIATAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม มีกลิ่นน้ำมันหอมระเหย ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบ ออกตรงข้าม หรือออกรอบข้อ ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อ ตามง่ามใบ หรือรอบข้อ ดอกสมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เชื่อมติดกัน แยกเป็นปากบนและปากล่าง มักเป็นสัน ติดแน่น กลีบดอก 5 กลีบ เชื่อมติดกัน แยกเป็นปากบนและปากล่าง เกสรเพศผู้มี 2 อันหรือถ้ามี 4 อันมักสั้น 2 ยาว 2 ติดบนกลีบดอก เกสรเพศเมียมี 2 คาร์เพลเชื่อมติดกันแต่ละคาร์เพลมี 2 ช่อง มีโคนก้านเกสรเพศเมีย (gynobasic) ชัด ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นพูไม่ชัดเจน ไข่อัดเห็นของกลีบ จักเป็นพู มี 4 ช่องเทียม มี 2 ออวูลในหนึ่งช่อง พลาเซนตา ติดที่ฐาน ผล แก่แตก มี 4 ผลแข็งย่อย (nutlets) เมล็ด มี 1 ต่อผลแข็งย่อย

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม มีกลิ่นน้ำมันหอมระเหย ดอกสมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ แยกเป็นปากบนและปากล่าง เกสรเพศผู้มี 2 อันหรือถ้ามี 4 อันจะสั้น 2 ยาว 2 มีโคนก้านเกสรเพศเมียชัด ผลมี 4 ผลแข็งย่อย

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Verbenaceae – ไม่มีกลิ่นน้ำมันหอมระเหย ใบเดี่ยว บางที่จักเป็นพู่ลึก เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้น 2 ยาว 2 รั้งไข่มุ่จักเป็นพู่ลึก ยอดเกสรเพศเมียจักเป็นพูชัด

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 40 สกุล เช่น

- สกุล *Ocimum* ใช้แต่งกลิ่นอาหาร ได้แก่ กะเพรา *Ocimum tenuiflorum* L. โหระพา *Ocimum basilicum* L. แมงลัก *Ocimum americanum* L.
- สกุล *Mentha* ไม้ต่างถิ่น ได้แก่ สะระแหน่ *Mentha cordifolia* Opiz ex Fresen. เปปเปอร์มินต์ *Mentha piperita* L.
- สกุล *Hyptis* ไม้พุ่มขึ้นในที่รกร้าง ได้แก่ ฉัตรพระอินทร์ *Hyptis brevipes* Poit. แมงลักคา *Hyptis suaveolens* (L.) Poit.
- สกุล *Salvia* ไม้ต่างถิ่นปลูกประดับ เช่น ชัลเวีย *Salvia splendens* Ker. ประทัดเล็ก *Salvia coccinea* Buc'hoz ex Etl.

ฉัตรพระอินทร์
Leonotis nepetifolia (L.) R. Br.

กะเพรา
Ocimum tenuiflorum L.

นมสวรรค์
Clodendrum paniculatum L.

ช้อหิน
Gmelina racemosa (Lour.) Merr.

เรดดำ
Holmsioldia sanguinea Retz.

สัก
Tectona grandis L.f.

วงศ์สร้อยสุวรรณา LENTIBULARIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือหลายปี เป็นพืชกินแมลง ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ หรือเป็นกระจุกติดพื้นดิน ดัดแปลงไปเป็นกับดักแมลง ดอก มีก้านช่อดอกโต เป็นช่อกระจุก หรือดอกเดี่ยว สมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 4-5 กลีบ โคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 2-5 พู กลีบดอกมี 5 กลีบ สีฟ้า ขาว ม่วง หรือเหลือง รูปปากเปิด ปากล่างมักมีเดือย หรือเป็นถุง เกสรเพศผู้มี 2 อัน ก้านเกสรเพศผู้สั้น อับเรณูมี 1 เซลล์ ติดกับก้านเกสรเพศผู้ที่โคนอับ แตกโดยมีรอยแยก เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มีออวุลจำนวนมาก พลาเซนตาแบบรอบแกน ก้านเกสรเพศเมียสั้นมาก หรือไม่มี ยอดเกสรเพศเมียมี 2 พูไม่เท่ากัน เป็นตุ่ม ผล แก่แตกแบบฝาเปิด หรือแตกกลางพู เมล็ด เล็ก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก เป็นพืชกินแมลง ขึ้นในที่ชื้น ใบดัดแปลงไปเป็นกับดักแมลง ดอก มีก้านช่อดอกโต กลีบดอกเป็นรูปปากเปิด โคนเป็นเดือย หรือเป็นถุง เกสรเพศผู้มี 2 อัน เกสรเพศเมียมี 2 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ผลแก่แตก เมล็ดเล็ก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Gesneriaceae – ไม่เป็นพืชกินแมลง อับเรณูเชื่อมติดกัน หรือติดเป็นคู่ รังไข่มีทั้งติดเหนือวงกลีบและติดใต้วงกลีบ พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในป่าดิบชื้น และที่ชื้นแฉะ ในประเทศไทยมี 1 สกุล คือ

- สกุล *Utricularia* พบ 22 ชนิด ได้แก่ สร้อยสุวรรณา *Utricularia bifida* L. ดุสิตา *Utricularia delphinoides* Thorel ex Pellegr. สาหร่ายข้าวเหนียว *Utricularia aurea* Lour.

วงศ์กาฝาก LORANTHACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี หรือไม้พุ่ม เป็นพืชเบียน มีลำต้นเกาะกับพืชอาศัย โดยสร้างรากแทงลงไปดูดน้ำและอาหาร มียางขาว หรือยางใส ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกตรงข้าม บางทีออกเรียงสลับ หรือออกเป็นวงรอบข้อ ขอบเรียบ ดอก ออกตามง่ามใบ เป็นช่อกระจุกช้อน ออกแน่นเป็นกลุ่ม หรือช่อเดี่ยวๆ สมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ ถ้าเป็นดอกแยกเพศดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ต่างต้น กลีบเลี้ยง เป็นเนื้อบางติดบนปลายรังไข่ กลีบดอกมี 4 หรือ 6 กลีบแยกจากกัน หรือเชื่อมติดกัน เป็นรูปท่อ หรือรูปปากกระเปาะ ปลายแยกเป็น 5 พู สีฟ้า แดง ม่วง หรือบางทีสีขาว เกสรเพศผู้มีเท่าจำนวนกลีบดอก และติดบนกลีบดอก อับเรณูติดกับก้านเกสรเพศผู้ที่โคนอับ บางทีติดที่ด้านหลังอับ ทำให้อับเรณูเคลื่อนไหวได้ แตกตามยาว รังไข่ติดได้วงกลีบ ไม่มีออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 1 อัน มักเป็นตุ่ม ผล มีเนื้อหลายเมล็ด เมล็ด มีเนื้อเยื่อหนาปกคลุม

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชกึ่งเบียนเกาะอยู่บนพืชอาศัยโดยราก ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ดอกเป็นช่อกระจุกช้อน สมมาตรด้านข้าง เกสรเพศผู้เท่าจำนวนกลีบ รังไข่ติดได้วงกลีบ เกสรเพศเมีย 1 อัน ผลมีเนื้อหลายเมล็ด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Viscaceae – ดอกขนาดเล็ก แยกเพศ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ในต้นเดียวกัน กลีบดอกมี 2-4 กลีบ

Santalaceae – ดอกมีกลีบรวม 1 วง ปลายมี 4-5 แฉก

การกระจายพันธุ์

พบเป็นพืชเขตร้อน ในประเทศไทยมี 12 สกุล 38 ชนิด เช่น

- สกุล *Dendrophthoe* เช่น กาฝากเหลือง *Dendrophthoe falcata* (L.f.) Ettingsh. กาฝากมะม่วง *Dendrophthoe pentandra* (L.) Miq.
- สกุล *Helixanthera* เช่น กาฝากเสม็ด *Helixanthera cylindrica* (Jack) Danser กาฝากก่อ *Helixanthera parasitica* Lour.
- สกุล *Scurrula* เช่น กาฝากไม้ซาก *Scurrula gracilifolia* (Schult.) Danser

กาฝากมะม่วง
Dendrophthoe pentandra (L.) Miq.

Tolypanthus pustulatus Barlow

กาฝากไม้ซาก
Scurrula gracilifolia (Schult.) Danser

กล้วยไม้
Helixanthera pulchra (DC.) Danser

วงศ์โนรา MALPIGHIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม ไม้ต้นขนาดเล็ก หรือไม้เถาเนื้อแข็ง มีขนปกคลุม มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกตรงข้าม ขอบเรียบ มีต่อม 2 ต่อมหรือมากกว่าบนก้านใบ ดอก ออกเป็นช่อ ออกเดี่ยวๆ หรือออกเป็นคู่ตามง่ามใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ติดแน่น มีต่อม 2 ต่อมชัด กลีบดอกมี 5 กลีบ บางทีมีขนาดไม่เท่ากัน โคนมักเป็นก้านกลีบ เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านเกสรเพศผู้มักแผ่กว้างและโคนเชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 3 ช่อง แต่ละช่องมีหนึ่งออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน อาจจะมี 1 อัน เนื่องจาก 2 อันฝ่อไป ผล แห้งแยก (schizocarp) แต่ละส่วนมีปีก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้พุ่ม มีขน ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ขอบเรียบมีต่อมบนก้านใบ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยงมีต่อม ก้านเกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านเกสรเพศผู้มักแผ่กว้างและโคนเชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 3 ช่อง แต่ละช่องมีหนึ่งออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน ผลมีปีก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Oxalidaceae – ใบประกอบแบบขนนก หรือแบบ 3 ใบ กลีบเลี้ยงไม่มีต่อม รังไข่มี 5 ช่อง แต่ละช่องมี 1-หลายออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 5 อัน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 6 สกุล 22 ชนิด เช่น

- สกุล *Hiptage* ได้แก่ โนรา *Hiptage benghalensis* (L.) Kurz subsp. *benghalensis* โนรี *Hiptage lucida* Pierre
- สกุล *Malpighia* เป็นไม้ต่างถิ่น ได้แก่ ซาปัดตาเวีย *Malpighia coccigera* L. เซอริ *Malpighia glabra* L.
- สกุล *Tristellateia* เป็นไม้เถา ปลูกประดับ ได้แก่ พวงทองเครือ *Tristellateia australasiae* A. Rich.

โนรา *Hiptage benghalensis* (L.) Kurz
subsp. *benghalensis*

โนรา *Hiptage benghalensis* (L.) Kurz
subsp. *benghalensis*

โนรีปันทีย *Hiptage detergens* Craib

พวงทองเครี *Tristellateia australasiae* A. Rich.

วงศ์บอระเพ็ด MENISPERMACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง หรือไม่มีเนื้อไม้ ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบเรียบ มักจะพบขอบจักเป็นพูแบบนิ้วมือ หรือเป็นใบแบบใบบัว ดอก ออกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง หรือช่อซี่ร่ม เหนือง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก สีออกขาว เขียวอ่อน หรือเหลืองอ่อน สมมาตรตามรัศมี แยกเพศ กลีบเลี้ยงมี 6 กลีบ เรียงเป็น 2 ชั้น กลีบดอก 6 กลีบ เรียงเป็นสองชั้น มักมีขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยงและล้อมรอบ เกสรเพศผู้ เกสรเพศผู้มี 6 แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกันเป็นแบบต่างๆ อับเรณูติดกับ ก้านเกสรเพศผู้ที่โคนอับ มีเกสรเพศผู้ปลอมในดอกเพศเมีย เกสรเพศเมียเป็นแบบ คาร์เพลแยก มักมี 3 หรือ 6 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน สั้น หรือไม่มี ยอดเกสรเพศเมียมี 1 อัน เรียบ หรือจักเป็นครุย พบเกสรเพศเมียเป็นหมันในดอกเพศผู้ ผล เป็นผลกลุ่มมีผลย่อย เป็นแบบผลมีเนื้อเมล็ดเดี่ยวแข็ง มีโคนก้านเกสรเพศเมียติดแน่น เมล็ด รูปเกือบห้า

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้เลื้อย ใบมีเส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ ดอกมีกลีบเลี้ยงและ กลีบดอกอย่างละ 6 กลีบ แต่ละส่วนเรียงเป็นสองวง เกสรเพศเมียเป็นแบบ คาร์เพลแยก ผลเป็นผลกลุ่มมีผลย่อยเป็นแบบผลมีเนื้อ เมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดรูปเกือบห้า

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Ranunculaceae – ผลแห้งเมล็ดล่อน คาร์เพล 2-จำนวนมาก กลีบดอกบานเด่น หรือถ้าไม่มี กลีบดอกจะมีกลีบเลี้ยงคล้ายกลีบดอก

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในป่าดิบชื้น ในประเทศไทยมี 22 สกุล เช่น

- สกุล *Cissampelos* เช่น กรุงเขมา หรือก้นปัด *Cissampelos pareira* L. var. *hirsuta* (Buch. ex DC.) Forman ก้นปัดขน *Cissampelos hispida* Forman
- สกุล *Stephania* เช่น สบู่เลือด *Stephania pierrei* Diels บัวเครือ *Stephania brevipes* Craib
- สกุล *Tinospora* เช่น บอระเพ็ด *Tinospora crispa* (L.) Miers ex Hook.f. & Thomson ชิงช้าชาลี *Tinospora baenzigeri* Forman

กรุ่งเขมา
Cissampelos pareira L. var. *hirsuta* (Buch. ex DC.) Forman

ผิ้งนึ่ง
Stephania glabra (Roxb.) Miers

Cyclea varians Craib

วงศ์หม้อข้าวหม้อแกงลิง NEPENTHACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง หรือไม้พุ่มขนาดเล็ก เป็นพืชกินแมลง ไม้อิงอาศัย หรือเลื้อยไปตามพื้นดิน ลำต้นเป็นทรงกระบอก มี 2-4 สัน หรือเป็นปีก ไม่มีหูใบ ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบม้วน เหยียดคดต้น ปลายใบดัดแปลงเป็นกระเปาะดักแมลง ที่ภายในมีน้ำย่อยเพื่อย่อยแมลง กับดักแมลงมี 2 แบบ แบบที่หนึ่งอยู่ด้านล่าง มักมีรูปร่างกลม หรือรูปไข่ ปากจะหันเข้าหาลำต้น มีปีกที่ด้านท้อง 2 ปีก จากโคนไปสู่ออกกระเปาะและมีมือเกาะตรงไม่ชิด ส่วนกับดักอันบนห้อยแกว่ง อยู่ในอากาศ ปากหันหน้าออกจาก ลำต้น มักจะยาวเป็นรูปทรงกระบอกมากกว่า กับดักอันล่าง ปีกลดรูปเป็นสันหรือไม่มี และไม่เป็นชายครุย ส่วนมือเกาะจะขด ภายในกับดักมีฟันและต่อมน้ำหวาน สีของกับดักสีเขียว เหลือง ส้ม ขาว ม่วง หรือแดง มักมีจุด หรือขีด ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง หรือช่อกระจุก ที่ปลายยอด มี 6-300 ดอก ดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ต่างต้นกัน กลีบรวมมี 4 กลีบ โคนเชื่อมติดกัน หรือแยกจากกัน มีต่อมน้ำหวานบนกลีบ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 4 คาร์เพล 4 ช่อง ยอดเกสรเพศเมียมีเท่าจำนวนช่อง ดอกเพศผู้ใหญ่กว่า เกสรเพศผู้มี 4-12 อัน ก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกัน เป็นก้านเกสรเพศผู้ ผล แก่แตกมี 4 เสี่ยง เมล็ดเล็ก

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชกินแมลง ปลายใบดัดแปลงเป็นกระเปาะดักแมลง ออกดอกเป็นช่อแยกแขนงที่ปลายยอด มี 6-300 ดอก ดอกแยกเพศต่างต้น

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Droseraceae – ใบขึ้นเป็นกอติดดิน ดอกสมบูรณ์เพศ ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย ผิวใบมีขนเหนียวดักแมลง

การกระจายพันธุ์

พบในเขตร้อน โดยเฉพาะในภูมิภาคมาเลเซีย ในประเทศไทยมี 1 สกุล 9 ชนิด

- สกุล *Nepenthes* ได้แก่ หม้อข้าวหม้อแกงลิง *Nepenthes gracilis* Korth. น้ำเต้าฤๅษี *Nepenthes smilesii* Hemsl. เขนงนายพราน หรือหม้อข้าวหม้อแกงลิง *Nepenthes mirabilis* (Lour.) Druce

หม้อข้าวหม้อแกงลิง (ดอก)
Nepenthes gracilis Korth.

หม้อข้าวหม้อแกงลิง (ผลแก่แตก)
Nepenthes gracilis Korth.

หม้อข้าวหม้อแกงลิง
Nepenthes gracilis Korth.

เขนงนายพราน หรือหม้อข้าวหม้อแกงลิง
Nepenthes mirabilis (Lour.) Druce

วงศ์บัว NYMPHAEACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ใต้น้ำล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้าใต้ดินขนาดใหญ่ มีน้ำยาง ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ลอยบนผิวน้ำ ปริ่มน้ำ หรือจมใต้น้ำ เส้นใบแบบร่างแห มีก้านใบติดที่กึ่งกลางใบ ขอบเรียบ จักซี่ฟัน หรือจักเป็นพู ดอก มีก้านยาวชูขึ้นเหนือน้ำ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบรวมมี 4-12 กลีบ เรียงซ้อนเหลื่อมกันคล้ายกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 3-จำนวนมาก ชั้นในสุดเป็นเกสรเพศผู้ปลอม เกสรเพศเมียมีคาร์เพล 3-จำนวนมาก แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือใต้วงกลีบ มีหลายช่อง มีออวูล 1-จำนวนมาก พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ผล เป็นกลุ่มของ ผลย่อยแบบเปลือกแข็ง เมล็ดเดี่ยว (nut) เมล็ด มีเอ็นโดสเปิร์ม

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใต้น้ำล้มลุก มีก้านใบยาวติดที่กึ่งกลางใบ ดอกใหญ่ ก้านดอกยาว ส่วนต่างๆ ของดอกมีจำนวนมาก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Nelumbonaceae – มีคาร์เพลจำนวนมากจมอยู่ในรอยเว้า ในฐานดอกรูปกรวย เนื้อฟองน้ำ เมล็ดไม่มีเอ็นโดสเปิร์ม

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 2 สกุล คือ

- สกุล *Nymphaea* ได้แก่ บัวเผื่อน *Nymphaea nouchalia* Burm.f. บัวสาย *Nymphaea pubescens* Willd.
- สกุล *Victoria* เป็นไม้ต่างถิ่น ได้แก่ บัววิกตอเรีย *Victoria amazonica* (Poepping) Sowerby

บัวสาย
Nymphaea pubescens Willd.

บัวเผื่อน
Nymphaea nouchali Burm.f.

วงศ์พญารากดำ ONAGRACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

พญารากดำ
Ludwigia octovalvis (Jacq.) P.H. Raven

ไม้ล้มลุก บางทีพบเป็นไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้้ำ มีหูใบเล็ก หรือไม่มี ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ ตรงข้าม หรือออกรอบข้อ ขอบเรียบ จักเป็นซี่ฟัน หรือเป็นพู่ ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง หรือออกเดี่ยวๆ ตาม ง่ามใบ สมมาตรตามรัศมี หรือสมมาตร ด้านข้าง สมบูรณ์เพศ ฐานดอก เป็นรูปประสัง หรือรูปท่อ มักบานเด่น มีจัน ดอกเป็น ต่อมน้ำหวานที่โคนของก้านเกสรเพศเมีย

กลีบเลี้ยง 4 กลีบ แยกจากกัน หลุดร่วงง่าย หรือติดแน่น กลีบดอกมี 4 กลีบ สีเหลือง ขาว แดง หรือ ส้ม แยกจากกัน มีก้านกลีบ เกสรเพศผู้มี 8 อัน เรียงเป็นสองชั้น หรือบางทีมี 4 อัน เรียงเป็นหนึ่งชั้น ติดบนขอบหรือใกล้ขอบฐานดอก ก้านเกสรเพศผู้ แยกจากกัน อับเรณูติดแบบเคลื่อนไหวได้ หรือติดที่โคน แตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 4 คาร์เพล รังไข่ติดได้วงกลีบ มี 4 ช่อง บางทีผนังกันไม่ชัดที่ฐาน มีหลายออวูล ใน 1 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน เล็กเรียว ยอดเกสรเพศเมียมี 1 อัน เป็นตุ่ม หรือเป็นพู่ หรือแตกเป็น 4 ก้าน ผล แก่แตกระหว่างพู่ บางทีผลมีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลเปลือกแข็ง เมล็ด จำนวนมาก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก ดอกมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 4 กลีบ บางครั้งพบอย่างละ 2 กลีบ มีฐานดอกสั้น หรือยาว เป็นรูปประสัง หรือรูปท่อ มีจันดอกเป็นต่อมน้ำหวาน ที่โคนของก้านเกสรเพศเมีย รังไข่ติดได้วงกลีบ มี 4 ช่อง มีหลายออวูลในหนึ่งช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ผลแก่แตกระหว่างพู่ เมล็ดจำนวนมาก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Lythraceae – ดอกมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกยับย่น เกสรเพศผู้ติดในฐานดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ

การกระจายพันธุ์

พบในเขตอบอุ่น หรือกึ่งเขตร้อน ในประเทศไทยมี 3 สกุล

- สกุล *Ludwigia* ได้แก่ พญารากดำ *Ludwigia octovalvis* (Jacq.) P.H. Raven
- สกุล *Fuchsia* เป็นไม้ประดับ ได้แก่ โคมญี่ปุ่น *Fuchsia* spp.

วงศ์มะลิ OLEACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบแบบขนนก หรือแบบสามใบ ออกตรงข้าม ขอบเรียบ หรือจักเป็นซี่ฟัน เส้นใบแบบขนนก ดอก ออกเป็นช่อ หรือมีดอกเดี่ยว ที่ปลายยอด หรือตามง่ามใบ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ หรือบางครั้งแยกเพศ กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอก โคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 4 กลีบ หรือ 6-12 กลีบ เรียงซ้อนเหลื่อมกัน หรือเรียงจรดกันขอบพับเข้าในดอกตูม เกสรเพศผู้มี 2 อัน ก้านเกสรเพศผู้ ติดบนกลีบดอก เกสรเพศเมียมี 2 คาร์เพล เชื่อมติดกัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล พลาเซนตารอบแกนร่วม ยอดเกสรเพศเมียมี 2 พู หรือเป็นตุ่ม มีจานดอกเป็นต่อมน้ำหวาน ผล แก่แตก ระหว่างพู ผลมีปีก มีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ด มักมี 1 เมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบเดี่ยว หรือใบประกอบแบบขนนก หรือมีสามใบ ออกตรงข้าม กลีบเลี้ยงและ กลีบดอกโคนเชื่อมติดกัน กลีบเลี้ยงปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอกปลายแยกเป็น 4 กลีบ หรือ 6-12 กลีบ เกสรเพศผู้มี 2 อัน ติดบนกลีบดอก รังไข่มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Apocynaceae – เกสรเพศผู้มี 5 อัน รังไข่มี 1 ช่อง ออวูลจำนวนมาก

Gentianaceae – รังไข่มี 1 ช่อง ออวูลจำนวนมาก พลาเซนตาดำตามแนวตะเข็บ

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 8 สกุล เช่น

- สกุล *Jasminum* เป็นไม้เถา มีกลิ่นหอม ได้แก่ มะลิวัลย์ *Jasminum adenophyllum* Wall. ex C.B. Clarke มะลิลา *Jasminum sambac* (L.) Aiton ใช้ร้อยมาลัย
- สกุล *Schrebera* ได้แก่ มะกอกโคก หรือมะกอกดอน *Schrebera swietenoides* Roxb. พบในป่าผลัดใบ
- สกุล *Fraxinus* เป็นไม้ต้น เช่น จันทน์ทอง *Fraxinus floribunda* Wall. ex Roxb.

สกุล *Jasminum*

บันหทัย
Jasminum nobile C.B. Clarke

มะลิลา
Jasminum sambac (L.) Aiton

มะลิซ้อน
Jasminum sambac (L.) Aiton

จันทร์ทอง
Fraxinus floribunda Wall. ex Roxb.

มะกอกโคก หรือมะกอกดอน
Schrebera swietenoides Roxb.

วงศ์กะทกรก PASSIFLORACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก มักจะเลื้อยโดยมีมือเกาะตามง่ามใบ มีหูใบ ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบ ออกเรียงสลับ ขอบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อกระจุกชั้น หรือช่อกระจุก ด้านเดียว ตามง่ามใบ มักออกเป็นคู่ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ บางที่เป็นดอกแยกเพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกกัน หรือโคนเชื่อมติดกัน มักคล้าย กลีบดอก ติดแน่น กลีบดอกมี 5 กลีบ หรือไม่มี แยกจากกัน หรือโคนเชื่อมติดกัน มักเล็กกว่ากลีบเลี้ยง มีกระบังรอบหนึ่งหรือหลายแถวเป็นก้านเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน เกสรเพศผู้มี 5 อัน อับเรณูมี 2 เซลล์ แตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 3-5 คาร์เพล มี 1 ช่อง มีออวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 3-5 แฉก มักเป็นตุ่ม หรือคล้ายจาน พลาเซนตา ตามแนวตะเข็บ ผล มีเนื้อหลายเมล็ด หรือแก่แตกกลางพู

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชเลื้อยพัน มีมือเกาะตามง่ามใบ ดอกมักออกเป็นคู่ ดอกมีกระบังรอบ รูปร่างหลายแบบเป็นก้านเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ก้านเกสรเพศเมียและเนื้อมัดเป็นเมือก มีหนึ่งหรือหลายเมล็ด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Cucurbitaceae – กลีบดอกเชื่อมติดกัน ไม่มีกระบังรอบ รังไข่ติดใต้วงกลีบ เกสรเพศผู้เชื่อมติดกัน

การกระจายพันธุ์

พืชในอเมริกาเขตร้อน ในประเทศไทยมี 2 สกุล ได้แก่

- สกุล *Adenia* เช่น ปากกา *Adenia penangiana* (G. Don) W. J. de Wilde
- สกุล *Passiflora* เป็นพืชอาหาร เช่น กะทกรก *Passiflora foetida* L. เสาวรส *Passiflora laurifolia* L.

ปากกา
Adenia penangiana (G. Don) W. J. de Wilde

สกุล *Adenia*

กะทกรก
Passiflora foetida L.

กะทกรก
Passiflora foetida L.

วงศ์พริกไทย PIPERACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือหลายปี ตั้งตรง หรือเลื้อยไปตามพื้นดิน มีกลิ่นหอม ลำต้นเป็นข้อบวมพอง หูใบมีหรือไม่มี ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบเรียบ เส้นใบเป็นแบบนิ้วมือ หรือเป็นแบบขนนก ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อเชิงลด (spike) มีดอกจำนวนมากอัดแน่น บนแกนทรงกระบอกรูป เป็นช่อเดี่ยว หรือมีอยู่หลายช่อ แบบช่อซี่ร่ม ออกที่ปลายยอด ตามง่ามใบ หรือตรงข้ามใบ ดอกขนาดเล็ก สมมาตร ตามแนวรัศมี หรือสมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ แต่ละดอกรองรับด้วย ใบประดับรูปกลม ไม่มีกลีบรวม เกสรเพศผู้ 6 อัน เรียงเป็น 2 วง หรือลดลงเหลือ 2, 3 หรือ 4 ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน อับเรณูมี 2 ช่อง แตกตามยาว ติดหันออก เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 1-4 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มี 1 อวุล ตั้งตรง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน สั้น หรือไม่มี ยอดเกสรเพศเมียมี 1-4 เป็นตุ่ม หรือจักเป็นพู ผล เป็นแบบผลมีเนื้อเมล็ดเดี่ยวแข็ง ขนาดเล็ก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก มีกลิ่นหอม ลำต้นเป็นข้อบวมพอง ดอกรองรับด้วยใบประดับรูปกลม ไม่มีกลีบรวม ออกเป็นช่ออัดแน่นบนแกนทรงกระบอกรูป รังไข่มี 1 ช่อง มี 1 อวุล ตั้งตรง ผลเป็นแบบผลมีเนื้อเมล็ดเดี่ยวแข็ง ขนาดเล็ก

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Chloranthaceae – ใบออกตรงข้าม ช่อดอกแตกกิ่งก้านสาขา เกสรเพศผู้ 1-3 อัน เชื่อมติดกัน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 2 สกุล

- สกุล *Peperomia* เป็นไม้ล้มลุกตั้งตรง ไม่มีหูใบ เกสรเพศผู้ 2 อัน เช่น ผักกระสัง *Peperomia pellucida* (L.) Humb., Bonpl. & Kunth
- สกุล *Piper* ไม้เลื้อย มีหูใบ เกสรเพศผู้ 2-6 อัน เช่น พลุ *Piper betle* L. ดีปลี *Piper chaba* Hunt

วงศ์งา PEDALIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

งา
Sesamum orientale L.

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือสองปี พบน้อยที่เป็นไม้พุ่ม มีต่อมเมือก ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว บางที่เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ ออกตรงข้าม ขอบเรียบ ดอก มักออกเดี่ยวตามง่ามใบ มีต่อมน้ำหวานอยู่ที่โคนของก้านดอก สมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็นพูลึก 5 พู กลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปประซัง รูปท่อ หรือรูปปากแตร ปลายแยกเป็น 5 พู เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้นสองยาวสอง รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 4 หรือ 2 ช่อง ออกลจำนวนมาก พลาเซนตารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียเล็กเรียว ยอดเกสรเพศเมีย มี 2 พู ผล แก่แตก มักมีหนาม หรือตะขอ เมล็ด มี 1 ต่อ 1 ช่อง

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชล้มลุก มีต่อมเมือก ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ดอกสมมาตรด้านข้าง ดอกรูปประซัง เกสรเพศผู้มี 4 อัน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Scrophulariaceae – ดอกเป็นรูปปากเปิด เกสรเพศเมียมี 2 คาร์เพล รังไข่มี 2 ช่อง

การกระจายพันธุ์

เป็นพืชในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 1 ชนิด คือ

- สกุล *Sesamum* ได้แก่ งา *Sesamum orientale* L.

วงศ์เทียนเกล็ดหอย PLANTAGINACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

หญ้าเอ็นยัด
Plantago major L.

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือหลายปี ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ เป็นกระจุกใกล้ผิวดิน ขอบเรียบ หรือจักฟันเลื่อย ไม่มีก้านใบที่ชัดเจน โคนใบแผ่เป็นกาบ ไม่มีหูใบ ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุกที่ปลาย ก้านช่อดูด ดอกย่อยสมมาตรตามรัศมี หรือสมมาตร ด้านข้าง สมบูรณ์เพศ มีขนาดเล็ก มีใบประดับ 1 ใบรองรับ กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ แยกจากกัน หรือที่โคน เชื่อมกัน เนื้อบาง ติดแน่น กลีบดอกมี 4 กลีบ เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 4 พู บางและแห้ง ติดแน่น เกสรเพศผู้มี 4 อัน ติดที่ปลาย ของท่อกลีบดอก อับเรณูติดแบบเคลื่อนไหวได้ เกสรเพศเมีย มี 1 อัน มี 2 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง มีหนึ่งถึงหลายออวูลในหนึ่งช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน เล็กเรียว ยอดเกสรเพศเมียอาจแตกเป็น 2 พู

พลาเซนตาเป็นแบบรอบแกนร่วม ผล แก่แตกตามขวาง เมล็ด โค้ง มักเป็นเมือกเหนียว เมื่อขึ้น

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก เป็นวัชพืช ใบเดี่ยว ออกเป็นกระจุกใกล้ผิวดิน ไม่มีก้านใบที่ชัดเจน โคนใบแผ่เป็นกาบหุ้ม เส้นใบขนาน ดอกออกเป็นช่อแบบกระจุกที่ปลายก้านช่อดูด ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกมี 4 กลีบ เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 4 พู บางและแห้ง เกสรเพศผู้มี 4 อัน ยื่นยาว อับเรณูติดแบบเคลื่อนไหวได้ รังไข่มี 2 ช่อง ผลแบบแก่แตก เมล็ดโค้ง มักเป็นเมือกเหนียวเมื่อขึ้น

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Buddlejaceae – ไม้เนื้อแข็ง ใบออกตรงข้าม ไม่เป็นกระจุกใกล้ผิวดิน เส้นใบเป็นแบบขนนก ผลแก่แตกหลายแบบ

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตอบอุ่น และในเขตร้อนบนเขาสูง โดยเฉพาะเป็นวัชพืชในที่แล้ง หรือดินเค็ม ในประเทศไทยมี 1 สกุล คือ

- สกุล *Plantago* เช่น หญ้าเอ็นยัด *Plantago major* L. เทียนเกล็ดหอย *Plantago ovata* Forssk. เป็นพืชต่างถิ่น

วงศ์ผักไผ่ POLYGONACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือหลายปี เลื้อยไปตามพื้นดิน ลำต้นมีข้อบวมพอง ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบมักเรียบ หูใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ดอก ออกเป็นช่อกระจุกแยกแขนง หรือเป็นก้อน ตามปลายยอด หรือตามง่ามใบ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ รองรับด้วยใบประดับติดแน่น กลีบรวมมี 5-6 กลีบ เรียงเป็นสองวง แยกจากกัน หรือโคนเชื่อมติดกัน คล้ายกลีบดอก สีขาว เขียวอ่อน ชมพูอ่อน หรือแดงอ่อน มักมีปีกหนาหรือตะขอ กลีบติดแน่นและขยายใหญ่ขึ้นเมื่อเป็นผล เกสรเพศผู้มี 6-9 อัน ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน หรือโคนเชื่อมติดกัน อับเรณูติดแบบเคลื่อนไหวได้ แตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2-3 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง มี 1 ออวูล พลาเซนตาติดที่ฐาน ก้านเกสรเพศเมียมี 1-3 อัน ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหรือเป็นขนนก ผล แบบเมล็ดเดี่ยวล่อน มักหุ้มด้วยกลีบรวมบางแห่ง หรือฐานดอกที่ใหญ่ขึ้น เมล็ด รูปเลนส์ หรือสามเหลี่ยม

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก ลำต้นมีข้อบวมพอง หูใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ดอกเล็ก มีกลีบรวม 5-6 กลีบ คล้ายกลีบดอก ออกเป็นช่อกระจุก รังไข่มี 1 ช่อง มี 1 ออวูล พลาเซนตาติดที่ฐาน ผลแบบเมล็ดเดี่ยวล่อน มักมีกลีบรวมบางแห่งหุ้ม

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Plumbaginaceae – ไม่มีหูใบเป็นกาบหุ้มลำต้น เกสรเพศเมียมี 5 คาร์เพล

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตอบอุ่น มีน้อยสกุลในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 7 สกุล เช่น

- สกุล *Polygonum* เป็นไม้ล้มลุก เช่น ผักไผ่น้ำ *Polygonum flaccidum* Meissn.
- ผักไผ่ *Polygonum odoratum* Lour. เป็นพืชอาหาร
- สกุล *Rumex* เป็นไม้ล้มลุก เช่น ผักกาดส้ม *Rumex crispus* L.

ผักไผ่น้ำ
Polygonum barbatum L.

สกุล *Polygonum*

ผักไผ่น้ำ
Polygonum flaccidum Meisn.

วงศ์ผักเบี้ย PORTULACACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือหลายปี อวบน้ำ มักเลื้อยไปตามพื้นดิน เนื้อเยื่อเป็นเมือก มียางขม หูใบแห้งบาง หรือเป็นกลุ่มขน ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม หรือเรียงสลับ บางทีออกเป็นกอดติดพื้นดิน ขอบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อกระจุก แยกแขนง หรือเป็นก้อนตามปลายยอด หรือตามง่ามใบ หรือดอกเดี่ยวตามง่ามใบ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ ดอกเล็กและบานเด่นมีหลายสี รองรับด้วยใบประดับไม่เท่ากัน 2 ใบ กลีบรวมมี 4-6 กลีบ บางทีมีจำนวนมาก คล้ายกลีบดอกแยก หรือโคนเชื่อมติดกัน บานวันเดียว เกสรเพศผู้มี 4-6 อัน หรือเป็นจำนวนมาก อยู่เป็นกระจุก ติดตรงข้ามกลีบรวม หรือติดบนกลีบรวม ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน มีต่อมที่โคน อับเรณูแตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 หรือ 3 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือกึ่งใต้วงกลีบ มี 1 ช่อง ออวุลมีจำนวนน้อยถึงมาก พลาเซนทารอบแกน ก้านเกสรเพศเมียมีจำนวนเท่ากับจำนวนคาร์เพล ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผล แก่แตกตามขวาง หรือแตกกลางพู เมล็ด รูปเลนส์แบน

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุกอวบน้ำ มีหูใบแห้งบาง ดอกรองรับด้วยใบประดับไม่เท่ากัน 2 ใบ กลีบรวมเรียงเป็นหนึ่งวง คล้ายกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 4-6 อัน ผลแก่แตกตามขวาง หรือแตกกลางพู

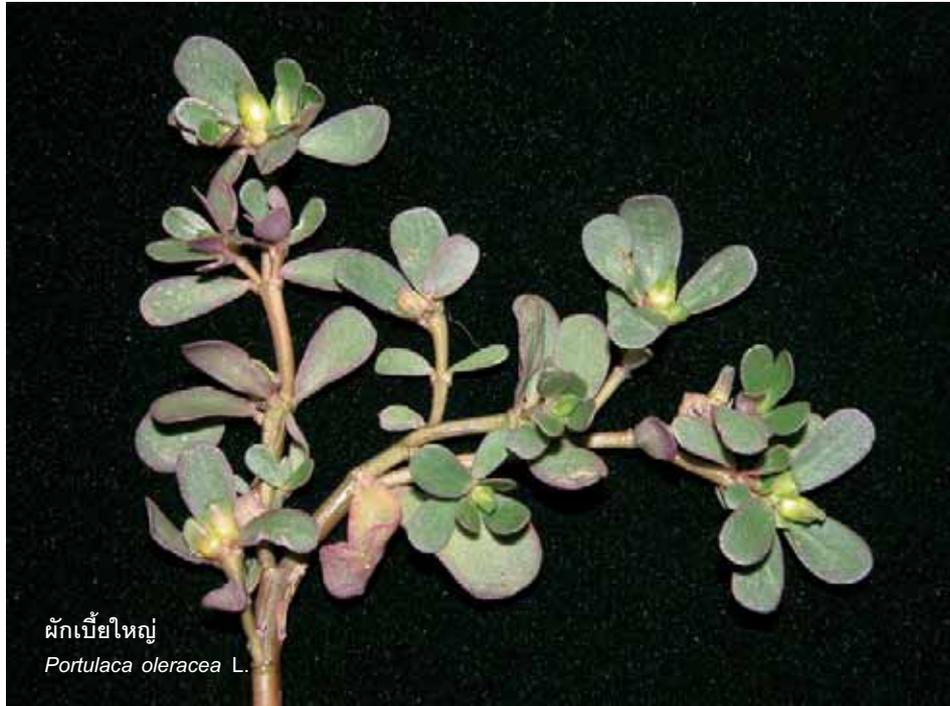
วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Nyctaginaceae – กลีบรวมเชื่อมติดกันเป็นท่อ ดอกรองรับด้วยวงใบประดับ รังไข่ติดเหนือวงกลีบ ผลแห้งเมล็ดล่อน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในกึ่งเขตร้อนและเขตอบอุ่น ในประเทศไทยมี 2 สกุล

- สกุล *Portulaca* ได้แก่ ผักเบี้ยใหญ่ *Portulaca oleracea* L. ผักเบี้ยหนู *Portulaca quadrifida* L. และ แพร่เซียงไ้ *Portulaca pilosa* subsp. *grandiflora* (Hook.) Geesink
- สกุล *Talinum* ได้แก่ โสมเกาหลี *Talinum fruticosum* (L.) Juss. โสมคน *Talinum paniculatum* (Jacq.) Gaertn.

วงศ์พวงแก้วกุดั่น RANUNCULACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือหลายปี หรือบางที่เป็นไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อยไปตามพื้นดิน บางที่เป็นพืชน้ำ มีเหง้าและหัวใต้ดิน ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบ ออกเรียงสลับ ขอบจัก ก้านใบแผ่ออกเป็นกาบ ดอก ออกเป็นช่อกระจุกแยกแขนง หรือช่อกระจุก หรือบางที่เป็นดอกเดี่ยว ออกตามปลายยอด ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ มีฐานดอก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกจากกัน ร่วงง่าย มักบานเด่นคล้ายกลีบดอก มีสีต่างๆ กลีบดอกมี 5 กลีบ หรืออาจลดรูปเป็นต่อมเล็ก เป็นถุง หรือเป็นเพียงเกล็ด เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เรียงเวียนบนฐานดอก วงนอกอาจลดรูปเป็นเกสรเพศผู้ เป็นหมัน ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน อับเรณูติดกับก้านเกสรเพศผู้ที่โคนอับ แตกตามยาว หันหน้าออก เกสรเพศเมียเป็นคาร์เพลแยก มีหลายคาร์เพล เรียงเวียนอยู่บนฐานดอก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือกึ่งใต้วงกลีบ มี 1 ช่อง ออวูลมี 1-จำนวนมากในหนึ่งช่อง พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน แยกเป็น 2 แฉก ผล เป็นแบบผลกลุ่ม มีผลย่อยแบบแก่แตกแนวเดียว เมล็ด ล่อน มีเนื้อหลายเมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุกมีเหง้าและหัวใต้ดิน ใบเดี่ยว หรือใบประกอบ ขอบจัก ก้านใบแผ่ออก เป็นกาบ กลีบเลี้ยงบานเด่นคล้ายกลีบดอก มีสีต่างๆ เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก มีหลายคาร์เพลเรียงเวียนอยู่บนฐานดอก ผลกลุ่ม มีผลย่อยแบบแก่แตกแนวเดียว เมล็ดล่อน มีเนื้อหลายเมล็ด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Berberidaceae – มีคาร์เพลเดียว เกสรเพศผู้มีเท่ากัน หรือเป็น 2 เท่าของ กลีบดอก ติดตรงข้ามกลีบดอก กลีบรวมมี 3 กลีบ ผลนุ่มแบบมีเนื้อหลายเมล็ด

การกระจายพันธุ์

พบในเขตอบอุ่น ในประเทศไทยมี 5 สกุล เช่น

- สกุล *Clematis* เป็นไม้เถา เช่น พวงแก้วกุดั่น *Clematis smilacifolia* Wall.
- สกุล *Delphinium* เป็นไม้ล้มลุก เช่น พวงแก้วเซียงดาว *Delphinium siamense* (Craib) Munz
- สกุล *Naravelia* ได้แก่ กวางดูญ *Naravelia laurifolia* Wall. ex Hook.f. & Thomson เถาคันหอม *Naravelia zeylanica* (L.) DC.

พวงแก้วเขียงดาว
Delphinium siamense (Craib) Munz

พวงแก้วกุดั่น
Clematis smilacifolia Wall.

กวางดูถูก
Naravelia laurifolia Wall. ex Hook.f. & Thomson

วงศ์กระโถนฤาษี RAFFLESIACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก เป็นพืชเบียน ไม่มีใบ ลดรูปเป็นโครงสร้างคล้ายกลุ่มใยรา และไม่มีราก เบียนกับพืชอาศัย แต่จะส่งเนื้อเยื่อเข้าไปที่รากของพืชอาศัย ดอกงอกขึ้นมาจากหัวใต้ดิน ดอก ออกเดี่ยวๆ มีขนาดเล็กถึงใหญ่ แยกเพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบรวมจักเป็นพู 4-5 พู หรือมากกว่า เกสรเพศผู้จำนวนมาก ก้านเกสรเพศผู้และก้านเกสรเพศเมียเชื่อมติดกันเป็นแกน ส่วนบนเป็นจาน รังไข่ติดใต้วงกลีบ มี 4-8 คาร์เพล มี 1 ช่อง ช่องแบ่งไม่ชัด ออวูลจำนวนมาก ผล มีเนื้อหลายเมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชเบียน ไม่มีคลอโรฟิลล์ ดอกออกเดี่ยวๆ งอกขึ้นมาจากหัวใต้ดิน

การกระจายพันธุ์

พบในเขตร้อน ในป่าดิบที่สูง ในประเทศไทยมี 4 สกุล เช่น

- สกุล *Sapria* ได้แก่ กระโถนฤาษี *Sapria himalayana* Griff. กระโถนนางสีดา *Sapria poilanei* Gagnep.
- สกุล *Rafflesia* ได้แก่ บัวผุด *Rafflesia kerrii* Meijer
- สกุล *Mitrastemma* ได้แก่ *Mitrastemma yamamotoi* Makino พบบนภูกระดึง จ. เลย
- สกุล *Rhizanthus* ได้แก่ บัวครึ่ง *Rhizanthus zippelii* (Blume) Spach ดอกแมงกระพุน *Rhizanthus infanticida* Bänziger & B. Hansen

กระโถนฤาษี
Sapria himalayana Griff.

สกุล *Rhizanthus*

วงศ์บานเช้า TURNERACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ไม้ใบเล็ก หรือไม่มี ใบ เดี่ยว ขอบเรียบ หรือจักเป็นพุ่มัก มีต่อมเป็นคู่ที่โคน ดอก ออกตามง่ามใบ เป็นช่อกระจุก หรือดอกเดี่ยว สมมาตรตามแนวรัศมี สมบูรณ์เพศ มีฐานดอก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ติดบนฐานดอก หลุดร่วงง่าย กลีบดอกมี 5 กลีบ ติดบนฐานดอก แยกจากกัน มีก้านกลีบ เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดตรงข้ามกับกลีบเลี้ยง ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน ติดบนฐานดอก อับเรณูมี 2 ช่อง แตกตามยาว เกสรเพศเมียมี 1 อัน 3 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ มีออวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน แบน หรือเป็นรูปแถบแคบ ปลายรุ่ม ผล เมื่อแก่แตกกลางพู เมล็ด มีเนื้อ

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก ดอกมีส่วนต่างๆ อย่างละ 5 ติดบนฐานดอก สมมาตรตามรัศมี เกสรเพศผู้แยก รังไข่มี 3 คาร์เพล ก้านเกสรเพศเมียปลายรุ่ม ออวุลจำนวนมาก พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ผลแก่แตกกลางพู เมล็ดมีเนื้อ

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Violaceae – ไม้ไม่มีต่อมที่โคนใบ ดอกสมมาตรด้านข้าง ผลแก่แตก 3 เลี้ยง

การกระจายพันธุ์

เป็นพืชในทวีปอเมริกาเขตร้อน ในประเทศไทยมี 1 สกุล

- สกุล *Turnera* มี 2 ชนิด เป็นพืชต่างถิ่น ปลูกเป็นไม้ประดับ ได้แก่ บานเช้า

บานเช้าสีเหลือง
Turnera ulmifolia L.

Turnera subulata G.E. Sm. บานเช้าสีเหลือง
Turnera ulmifolia L.

วงศ์ย่านติเมีย SANTALACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น ไม้เลื้อย หรือไม้พุ่มอิงอาศัย เป็นไม้กึ่งเบียน ไม่มีหูใบ ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ หรือเวียนสลับ บางทีออกตรงข้าม บางทีใบลดรูปเป็นเกล็ด ติดแน่น หรือหลุดร่วง ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ หรือที่ปลายยอด เป็นช่อกระจุก ช่อเชิงลด หรือช่อแตกแขนง ดอกเล็ก สมมาตรตามรัศมี ดอกแยกเพศ หรือสมบูรณเพศ กลีบรวมมีหนึ่งวง ปลายแยกเป็น 3-5 พู ติดอยู่บนฐานดอกรูปถ้วยตื้นๆ งานดอกขอบหนาและ จักเป็นพู เกสรเพศผู้มี 3-5 อัน ติดตรงข้ามกับพูกลีบรวม อับเรณูมี 2 เซลล์ แตกตามยาว ติดที่โคนอับ เกสรเพศเมียเป็นคาร์เพลแยก รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือใต้วงกลีบ มี 1 ช่อง หรือมีช่องที่ไม่สมบูรณ 5-12 ช่อง มีออวูล 1-5 ในหนึ่งช่อง ติดแบบห้อยลง พลาเซนตาเป็นแบบรอบแกน ก้านเกสรเพศเมียสั้น หรือไม่มี ยอดเกสรเพศเมียเรียบ หรือแยกเป็น 4-5 พู ผล แบบมีเนื้อเมล็ดเดี่ยวแข็ง หรือผลที่ชั้นในสุดแข็งเป็นหิน ภายในมีเมล็ดเดี่ยว (pyrene) เปลือกนอกมักนุ่ม ฐานดอกมักขยายใหญ่ขึ้น มีเนื้อสีสด เมล็ด มี 1-หลายเมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

พืชกึ่งเบียน บางทีใบลดรูปเป็นเพียงเกล็ด ดอกเล็ก กลีบรวมปลายแยกเป็น 3-5 พู ติดอยู่บนฐานดอกรูปถ้วยตื้นๆ งานดอกขอบหนาและจักเป็นพู เกสรเพศผู้มี 3-5 อัน ติดตรงข้ามกับพูกลีบรวม ผลแบบมีเนื้อเมล็ดเดี่ยวแข็ง ฐานดอกมักขยายใหญ่ขึ้น มีเนื้อสีสด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Loranthaceae - กลีบรวมเรียงเป็น 2 วง ทั้ง 2 วงคล้ายกัน มี 2-3 กลีบ หรือแยกเป็นกลีบเลี้ยงและกลีบดอก กลีบดอกแยก หรือเชื่อมติดกันเป็นหลอดและ จะแยกออกด้านเดียว

การกระจายพันธุ์

พบกระจายทั่วโลก ขึ้นได้ในหลายพื้นที่ ในดินเลว ป่าพรุ เขาหินปูน ป่าดิบชื้น ตั้งแต่ระดับต่ำถึงระดับสูง 2,000 ม. ในประเทศไทยมี 7 สกุล 13 ชนิด เช่น

- สกุล *Scleropyrum* เป็นไม้ต้น ได้แก่ มะไฟแรด *Scleropyrum wallichianum* (Wight & Arn.) Arn.
- สกุล *Dendrotrophe* เช่น ย่านติเมีย *Dendrotrophe varians* (Blume) Miq.

ตีเมียเมื่อย่าง
Dendrotrophe buxifolia (Blume) Miq.

ย่านตีเมีย
Dendrotrophe varians (Blume) Miq.

มะเฟืองแรด
Scleropyrum wallichianum (Wight & Arn.) Bur.

วงศ์มะเขือ SOLANACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งหรือสองปี บางที่เป็นไม้พุ่ม หรือไม้ต้น มักมีหนาม ไม่มีหูใบ ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ขอบเรียบ หรือจักเป็นพูแบบขนนก ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง หรือออกเดี่ยวตามง่ามใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 พู ติดแน่น และมักจะขยายใหญ่ขึ้นเมื่อเป็นผล กลีบดอกมี 5 กลีบ มีหลายสี เชื่อมติดกันเป็นรูปวงล้อ ปากแตร และทรงแจกัน ปลายแยกเป็น 5 พู เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดบนกลีบดอก ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน อับเรณูติดที่ฐาน บางทีแกนอับเรณูใหญ่ขึ้น มีฐานดอกเป็นต่อมน้ำหวาน เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง ออวูลจำนวนมาก พลาเซนตารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 2 พู ผล มีเนื้อหลายเมล็ด แก่แตกตามรอยประสาน เมล็ด จำนวนมาก แบน หรือรูปคล้ายจาน

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ใบออกเรียงสลับ ดอกสมมาตรตามรัศมี กลีบดอกเป็นรูปวงล้อ มีหลายสี เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดบนกลีบดอก รังไข่มี 2 ช่อง ออวูลจำนวนมาก พลาเซนตารอบแกนร่วม ผล มีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลแก่แตกตามรอยประสาน

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Hydrophyllaceae – ช่อดอกเป็นวงแฉกคู่ ปลายม้วน พลาเซนตาดำแนวตะเข็บ ไม่มีจานดอกเป็นต่อมน้ำหวาน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน ในประเทศไทยมี 12 สกุล

- สกุล *Capsicum* เป็นไม้ต่างถิ่น ได้แก่ พริกต่างๆ พริกหยวก *Capsicum annuum* L. var. *annuum* พริกขี้หนู *Capsicum frutescens* L. var. *frutescens*
- สกุล *Solanum* ได้แก่ มะเข้วัง *Solanum incanum* L. มะเขือยาว *Solanum melongena* L.

วงศ์พังแหร ULMACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม มีน้ำยางใส หรือยางเป็นเมือก มีหูใบ หลุดร่วงง่าย ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับในระนาบเดียวกัน ขอบเรียบ หรือจักฟันเลื่อย โคนเบี้ยว ดอก ออกเดี่ยว หรือเป็นช่อกระจุก ตามง่ามใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี หรือสมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ กลีบรวมมี 4-8 กลีบ แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกัน เป็นรูปประสาธน์ เกสรเพศผู้ มีจำนวนเท่ากลีบ ติดตรงข้ามกลีบ แยกจากกลีบ หรือเชื่อมติดกับกลีบที่โคน อับเรณูติดที่ฐาน เกสรเพศเมีย มี 1 อัน มี 2 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมีย มี 2 อัน มักมีเกสรเพศเมีย ที่เป็นหมันในดอกเพศผู้ ผล แข็งขนาดเล็ก ผลมีปีก หรือผลมีเนื้อ เมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม มีน้ำยาง ใบออกเรียงสลับในระนาบเดียวกัน โคนเบี้ยว มีหูใบ ดอกมีกลีบรวมหนึ่งชั้น เกสรเพศผู้เท่ากับจำนวนกลีบ ผลมีเนื้อเมล็ดเดี่ยวแข็ง ที่ปลายผลมีก้านเกสรเพศเมีย 2 อันติดอยู่

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Moraceae – กลีบรวมมี 4-5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 1-5 อัน ออวูลติดแบบห้อยลง

Urticaceae – โคนใบเท่ากัน ผลเป็นผลรวม

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตอบอุ่น และเขตร้อน ในประเทศไทยมี 3 สกุล

- สกุล *Celtis* ดอกแยกเพศ ผลแห้ง ได้แก่ แก้งชีพระวัง *Celtis timorensis* Span.

ทลายเขา *Celtis philippensis* Blanco

- สกุล *Gironniera* ดอกแยกเพศ ผลแห้ง เช่น ชีหนอนควาย *Gironniera nervosa* Planch.

• สกุล *Trema* ดอกสมบูรณ์เพศ ผลมีเนื้อ เช่น พังแหรใหญ่ *Trema orientalis* (L.) Blume เป็นพืชเบิกนำ พบขึ้นทั่วไปในที่รกร้างสองข้างทาง

- สกุล *Ulmus* ผลแห้งมีปีก เช่น *Ulmus lanceolata* Roxb. ex Wall.

วงศ์ผักชี UMBELLIFERAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหนึ่งถึงหลายปี ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น มีกลิ่นหอม ลำต้นแข็ง เป็นร่อง ปล้องกลวง มีหูใบที่มักจะตัดแปลงไป ใบ ประกอบแบบขนนก หรือแบบนิ้วมือ ออกเรียงสลับ มักออกเป็นกอดติดพื้นดิน มีก้านใบแผ่ออกและเป็นกาบหุ้มโคนใบ ดอก ออกเป็นช่อตามปลายยอด แบบซี่ร่มชั้นเดียว หรือสองชั้น บางทีลดรูปเป็นช่อกระจุก รอบรับด้วยใบประดับ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงไม่มี หรือมี 5 กลีบ แยกจากกัน ขนาดเล็ก มักเป็นซี่ฟัน หรือเป็นเพียงขอบรอบ รังไข่ ติดแน่น กลีบดอกมี 5 กลีบ สีขาว เขียว เหลือง หรือชมพูถึงม่วง แยกจากกัน ปลายแหลมและงอ หลุดร่วงง่าย เกสรเพศผู้มี 5 อัน ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน อับเรณูติดที่ฐาน ที่ด้านหลัง หรือติดแบบเคลื่อนไหวได้ เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 คาร์เพล 2 ช่อง รังไข่ติดใต้วงกลีบ แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 2 อัน ยอดเกสรเพศเมียไม่ขีด ผล แห้งแยกเป็น 2 ส่วน แต่ละส่วนมี 1 เมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ล้มลุก มีกลิ่นหอม ลำต้นเป็นร่อง ปล้องกลวง ใบประกอบมีก้านใบแผ่ออก เป็นกาบหุ้มโคนใบ ดอกขนาดเล็ก จำนวนมาก ออกเป็นช่อดอกแบบซี่ร่ม ดอกมี 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 5 อัน รังไข่ติดใต้วงกลีบ มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ผลแห้งแยกเป็น 2 ส่วน แต่ละส่วนมี 1 เมล็ด

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Araliaceae – เกสรเพศเมียมี 2-5 คาร์เพล รังไข่มี 2-5 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียมีเท่า จำนวนคาร์เพล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง หรือแบบมีเนื้อหลายเมล็ด

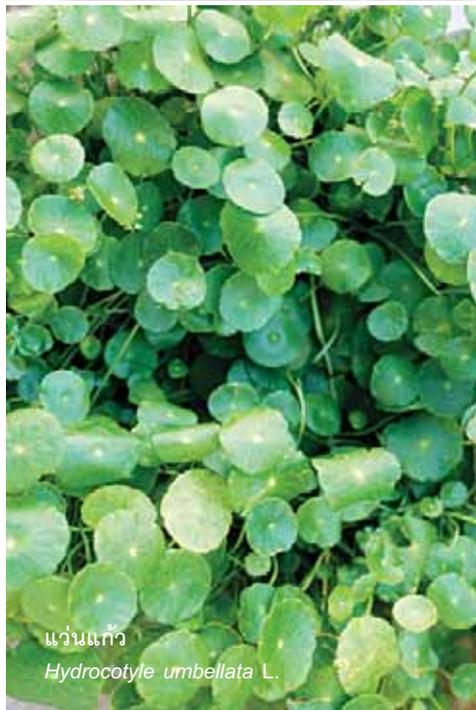
การกระจายพันธุ์

พบทั่วไป ในประเทศไทยมี 15 สกุล มีหลายสกุลเป็นพืชอาหาร

- สกุล *Centella* ได้แก่ บัวบก *Centella asiatica* (L.) Urb.
- สกุล *Coriandrum* ได้แก่ ผักชี *Coriandrum sativum* L.
- สกุล *Eryngium* ได้แก่ ผักชีฝรั่ง *Eryngium foetidum* L.
- สกุล *Hydrocotyle* เช่น ผักหนอก *Hydrocotyle javanica* Pontén ex Thunb. แฉ่นแก้ว *Hydrocotyle umbellata* L.

ผักหนอก
Hydrocotyle javanica Pontén ex Thunb.

แว่นแก้ว
Hydrocotyle umbellata L.

ผักซีฝรั่ง
Eryngium foetidum L.

บัวบก
Centella asiatica (L.) Urb.

วงศ์กะลั่งตั้งช้าง URTICACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก ไม้ต้น หรือไม้พุ่ม มียางขาว หรือยางใส มีหูใบ หลุดร่วงง่ายและทิ้งรอยแผลไว้เป็นวงรอบกิ่ง ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ หรือออกตรงข้าม ขอบเรียบจักฟันเลื่อย หรือจักเป็นพู หลุดร่วงง่าย หรือติดแน่น มีขนระคายเคืองต่อผิวหนัง ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ห้อยลง หรือตั้งตรง หรือดอกเดี่ยว สมมาตรตามรัศมี ดอกแยกเพศ มีทั้งต่างเพศต่างต้น ต่างเพศร่วมต้น กลีบรวมมี 4-5 กลีบ ลดรูป หรือไม่มีเรียงเป็นชั้นเดียว หรือสองชั้น กลีบแยกจากกัน หรือเชื่อมติดกัน มักมีสีออกเขียว หรือออกเหลือง ติดแน่น หรือขยายใหญ่ขึ้น เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับกลีบ ติดตรงข้ามกับกลีบ อับเรณูติดแบบเคลื่อนไหวได้ มีเกสรเพศผู้เป็นหมันในดอกเพศเมีย เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 คาร์เพล แต่มักปรากฏเพียงหนึ่งคาร์เพลเนื่องจากอีกหนึ่งคาร์เพลฝ่อไป รังไข่ติดเหนือวงกลีบ หรือติดใต้วงกลีบ มี 1 ช่อง หนึ่งออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 หรือ 2 อัน คล้ายเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียมี 1 อัน มีเกสรเพศเมียเป็นหมันในดอกเพศผู้ ผล เป็นแบบผลแห้งเมล็ดล่อน หรือผลนุ่ม เมล็ดเดี่ยวแข็ง

ลักษณะเด่นของวงศ์

ส่วนมากเป็นไม้ล้มลุก มีขนระคายเคืองต่อผิวหนัง มียางขาว หรือยางใส ดอกออกเป็นช่อตามง่ามใบ กลีบรวมลดรูป หรือไม่มี รังไข่มี 1 ช่อง 1 ออวูล ผลแห้งเมล็ดล่อน หรือผลนุ่มมีเมล็ดเดี่ยวแข็ง

วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Moraceae – มียางขาว ยอดเกสรเพศเมียมี 2 อัน

Ulmaceae – โคนใบเบี้ยว ยอดเกสรเพศเมีย มี 2 อัน

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อน และกึ่งเขตร้อน ในประเทศไทยมี 15 สกุล

- สกุล *Boehmeria* เช่น เชือกแข่งม้า *Boehmeria chiangmaiensis* Yahara จ้าป่าน

Boehmeria macrophylla D. Don

- สกุล *Debregeasia* เช่น ไช้ปลา *Debregeasia velutina* Gaudich เต้ามด *Debregeasia wallichiana* (Wedd.) Wedd.

- สกุล *Dendrocnide* เช่น กะลั่งตั้งช้าง *Dendrocnide sinuata* (Roxb.) Nees ต่ำแย้ช้าง *Dendrocnide stimulans* (L.f.) Chew

Debregeasia longifolia Wedd.

ตำแยข้าง
Girardinia diversifolia (Link.) Friis

สกุล *Dendrocnide*

วงศ์องุ่น VITACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง มีมือเกาะตรงข้ามใบ ขั้วบวมและเป็นข้อต่อ หน่อใบเล็ก หลุดร่วงง่าย ใบ เดี่ยว หรือใบประกอบแบบขนนก หรือแบบนิ้วมือ ออกสลับระนาบเดียวกัน มีจุดโปร่งแสง ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง ตรงข้ามใบ หรือที่ปลายยอด สมมาตรตามแนวรัศมี สมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ ดอกขนาดเล็ก มีจานดอกอยู่ระหว่างเกสรเพศผู้หรือมีต่อม 5 ต่อมชัดเจน กลีบเลี้ยงมี 4 หรือ 5 แฉก เห็นไม่ชัด บางทีลดรูปเป็นขอบรอบรังไข่ กลีบดอกมี 4 หรือ 5 กลีบ แยกจากกัน หรือบางทีปลายเชื่อมติดกันและหลุดร่วง คล้ายหมวก มักมีสีออกเขียว เกสรเพศผู้มี 4 หรือ 5 อัน ติดตรงข้ามกลีบดอก ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน อับเรณูติดที่ฐาน แตกตามยาว เกสรเพศผู้เป็นหมัน พบในดอกเพศเมีย เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 2 ช่องผนังกันมักไม่สมบูรณ์ แต่ละช่องมี 1 หรือ 2 ออวูล ติดบนพลาเซนทารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน สั้น ยอดเกสรเพศเมียมี 1 อัน เล็ก เป็นจาน หรือเป็นตุ่ม ผล มีเนื้อ เมล็ด เปลือกแข็ง มีร่องลึกด้านบน มี 1-4 เมล็ด

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง มีมือเกาะตรงข้ามใบ ลำต้นมีขั้วบวมและเป็นข้อต่อ ใบเดี่ยว หรือใบประกอบแบบขนนก หรือแบบนิ้วมือ มีจุดโปร่งแสง ช่อดอกออกตรงข้ามใบ ดอกขนาดเล็ก มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 4 หรือ 5 กลีบ บางทีลดรูป เกสรเพศผู้มี 4 หรือ 5 อัน ติดตรงข้ามกลีบดอก ผลมีเนื้อ เปลือกแข็ง มีร่องลึกด้านบน มี 1-4 เมล็ด

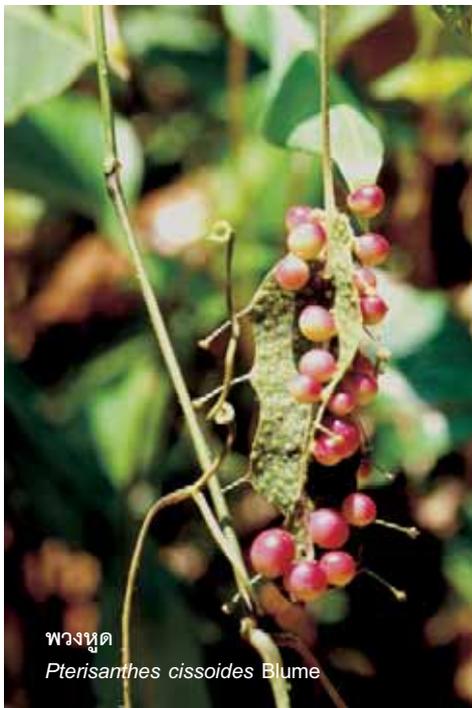
วงศ์ใกล้เคียง – ลักษณะที่แตกต่าง

Rhamnaceae – ใบไม่มีจุดโปร่งแสง ช่อดอกออกตามง่ามใบ หรือที่ปลายยอด พบเป็นไม้ต้น หรือไม้พุ่ม

การกระจายพันธุ์

พบในเขตร้อน มีบางชนิดในเขตอบอุ่น ในประเทศไทยมี 10 สกุล

- สกุล *Cissus* เช่น เถาคัน *Cissus carnosa* Roxb. เพชรสังฆาต *Cissus quadrangularis* L.
- สกุล *Tetrastigma* ได้แก่ เครือเขาน้ำ *Tetrastigma leucostaphyllum* (Dennst.) Mabb. องุ่นป่า *Tetrastigma quadrangulatum* Gagnep. & Craib
- สกุล *Vitis* เป็นไม้ต่างถิ่น ได้แก่ องุ่น *Vitis vinifera* L.

วงศ์โคกกระสุน ZYGOPHYLLACEAE

ลักษณะประจำวงศ์

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี หรือไม้พุ่ม กิ่งก้านเป็นรอยต่อที่ข้อ มีกลิ่นหอม มีหูใบ 1 คู่ ติดแน่น บางที่เป็นหนาม ใบ ประกอบแบบขนนก หรือใบประกอบแบบมี 2 ใบ ออกตรงข้าม ดอก ออกเดี่ยว หรือเป็นช่อ สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 4-5 กลีบ แยกจากกัน หรือเชื่อมติดกันที่โคน กลีบดอกมี 4-5 กลีบ แยกจากกัน หรือบางที่ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้ มี 5, 10 หรือ 15 แยกจากกัน มักมีเกล็ดที่โคนของก้านเกสรเพศผู้แต่ละอัน เกสรเพศเมีย มี 5 คาร์เพล รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 4-5 ช่อง แต่ละช่องมีออวูล 2-จำนวนมาก พลาเซนตาแบบ รอบแกน ก้านเกสรเพศเมีย มี 1 อัน ผล แก่แตกด้านเดียว มีหนาม หรือเป็นปีก

ลักษณะเด่นของวงศ์

ใบประกอบแบบขนนก หรือใบประกอบแบบมี 2 ใบ มีหูใบ 1 คู่ติดแน่น บางที่เป็นหนาม เกสรเพศผู้ มีเกล็ดที่โคนของก้านเกสรเพศผู้แต่ละอัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 4-5 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียติดที่ปลาย

การกระจายพันธุ์

พบทั่วไปในเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน ในประเทศไทยมี 2 สกุล

- สกุล *Tribulus* มี 2 ชนิด ได้แก่ โคกกระสุน *Tribulus cistoides* L. หนามกระสุน *Tribulus terrestris* L.
- สกุล *Guaicum* มี 1 ชนิด พืชต่างถิ่นเป็นไม้พุ่ม ได้แก่ แก้วเจ้าจอม *Guaicum officinale* L.

โคกกระสุน
Tribulus cistoides L.

หนามกระสุน
Tribulus terrestris L.

บรรณานุกรม

- กองกานดา ชยามฤต. 2545. คู่มือจำแนกพรรณไม้. บริษัทประชาชน จำกัด, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. ศัพท์พฤกษศาสตร์ อังกฤษ-ไทย. อรุณการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- สวนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ กรมป่าไม้. 2544. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็ม สมิตินันท์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. บริษัท ประชาชน จำกัด, กรุงเทพฯ.
- Balgooy, M. M. J. 1998. Malesian Seed Plants. Rijksherbarium/Hortus Botanicus, Leiden, The Netherlands.
- Jones, S. B. & A. E. Luchsinger. 1987. Plant Systematics. Second edition. McGraw-Hill International Editions, Singapore.
- Judd, Walter S. & Campbell, Christopher S. & Kellogg, Elizabeth A. 1999. Plant Systematics - A Phylogenetic, Approach. Sinauer Associates, Inc., Massachusetts, U.S.A.
- Keng, Hsuan. 1969. Malayan Seed Plants. University of Malaya Press, Singapore.
- Lawrence, George H. M. 1951. Taxonomy of Vascular Plants. Macmillan, New York.
- Zomlefer, Wendy B. 1994. Guide to Flowering Plant Families. University of North Carolina Press, U.S.A.